AMERICA ILLUMINATA,

Skrifwen och vtgifwen

Af

Thes Biskop/

Doct. JESPER Swedberg,

Åhr 1732.

SKARA/
Tryckt hos HERM. A. MOELLER,
Kongl. Gymnas. Boktr.

Stormechtigste Konung,

KONUNG FRIEDRICH,

Sweriges, Göthes och Wendes Konung / &c. &c. &c.

Min allernådigste Konung.

F167
.S97 office

Såsom mig, efter Gudz nådiga förſyn, och Edra Majesteters gottfinnande och befalning, mig vpſichten och omwårdnanden är anförtrodd öfwer wåra Swenſka i Penſylvanien i America; ſå kommer jag ock härmed, at vti vnderdånighet gifwa tilkenna theras forna mykit vſla och närwarande önſkeliga och welſignade tilſtånd. At the för min tid ſutto vti högſt beklageligit till-

ſtånd

Stormechtigsta Drottning,

ULRICA ELEONORA,

Sweriges, Göthes och Wendes Drottning / &c. &c. &c.

Min allernädigsta Drottning.

stånd, mitt ibland folck af åtskilliga falska Religioner, och mitt ibland willa Hedningar, icke vtan befruchtan, at the, ju theras barn skulle blifwa förförda, och träda til theras willfarande läror; och, kan ske, blifwa Hedningar. Men nu, förmedels Gudz Faderliga godhet och innerliga barmhertighet, och skenbara vnder, och Ed. Majesteters besynnerliga omwärdnad, och min omsorg, äro the i theras saliggiöran-

rande läro så för sig komne, at the nu hafwa stor ymnoghet på Biblar och gudeliga böker, mehr än wi i Swerige; fyra berömliga prester; och fyra kyrkior, tre af sten, och en af trä bygda. Hwarföre GUD Alsmechtig ware innerligen åhrad och prisad! och Ed. Majesteter til ewinnerlig welsignad ihogkommelse! Och beder jag ynderdånigt, Ed. Kongl. Majesteter intet wille tröttas wid them; utan här efter, som här tils, draga all mögelig omsorg för them. Så skal jag och the liggia för GUD på wåra knå, at tro-innerligen och framgent bedia GUD för Ed. Majesteters timeliga och andeliga welferd. Förblifwande framhärdeligen efter min stora skyldighet;

Ed. Kongl. Majesteters

Trognaste yndersåte, och förebediare,

Jesperus Swedberg.

§. 1.

THen oß lenge okunnoga werlden America blef/ af Gudz Nåd något sehnare delachtig. Ty/ efter long vtstånden mödo och förſök til hafs/ blef thenna Nyja werlden America, vnder Ferdinandi Catholici Regementz tid i Spanien, af *Chriſtophero Columbo* och *Americo Veſputio* vpteckt, ett land fierraſt belägit ifrå wärt. Wid then förſta Chriſtnas ankomſt til thenna fremmande werlden/ så infördes ock Chriſti Namns, och then Chriſteliga trones kundſkap. Så at then himmelſka Evangelii alrahelgaſta lära och tro wardt förkunnad och predikad, ſåſom vnder en annar himmel och en annor ſol. Ja/ then rena Evangelii Läran predika-

America vpteckt.

Fick Evangelium.

des, och höllo oförkrenckt hos them/ som komno ifrå Swerige och Giötha lender. Ty vti priswerdigst i åminnelse, Konung *Gustaf Adolphs* och thes Dotters/ Drottning *Christinæ* tid, vtwalde the sig vti Pensylvanien, som tå thet Nyja Swerige kallades/ sitt heimwist. Ehuruwel the ifrå then tiden åro merckeligen förökte / och wistas ibland margfalligt folck af allehanda tungomåhl/ Gudzdyrckan och heimseder; så beholla the doch sitt fädernes landz språk/ seder / och sinnes vprichtighet och Gudzdyrckan; och then förswara. Ty man hafwer af otwifwelachtig bewis sig bekant/ at the dageligen förkofra sig vti Gudzfruchtan och sanna Gudachtighetennes Öfning. Enkannerliga är thet mig bekant/ sedan Höglofflig i åminnelse Konung Carl then XI. Sweriges/ Göthes och Wendes Gudfruchtige och af alom rettsintom högstelskelige Konung, mig befalte och vydrog/ at hafwa öfwer the Swenska ther i Jndien all Christelig och nödig siälawård.

The Swenskas ankomst til Amerika.

wärd. At jag ifrå then tiden / öfwer 30. åhr tilbaka / icke hafwer förſummat wid alla tilfellen / at befremja theras andeliga welferd / ſkola the ſielfwe witna. Ty, igenom mitt oförtrutna bearbetande / hafwa the / genom Gudz nåd / och af Konglig frikoſtighet fått til ſig tid efter annan en ſtor mykenhet af Biblar, Pſalm-och andra Gudeliga böker. Samnaledes åro för Gudachtighet och lärdom berömlige vnge lärare / igenom mitt vnderdåniga föreſtellande / med Konglige Fullmachter förſedde thit ſende. Hwar vtaf then Swenſka Förſamlingen ther merkeligen hafwer tiltagit. Warande ther ett ſådant wedermåle til, i thet the hafwa ther bygdt ſig i theſſa ſehnare tider fyra Kyrkior, tre af ſten / och en af trå / når the förr ingen hade, och til ſin almenna Gudztienſt helgat och inwigt. Hwarföre Gud ware ewinnerliga åhrad och lofwad, Amen!

§. 2. Och huru ſtor nåd then gode Guden them i then aflägna werlden

giordt hafwer, och huru mykit gott ther vtrettat är, wil jag med Herr *Eric* Biörcks egen berettelse låta förstå ord ifrå ord mig skrifteligen lemnad, när han 1714. kom hem ifrå America, ther han mot 17. åhr hade prest warit, som sålunda lyder:

Biörckens berettelse vm Förfamlingarnas tilstånd i America.

„Annat ting, som, genom Gudz nåd, „vtrettat är med thet, at Prester „äro ifrå Swerige til the Swenska „i America sende, är också thetta: „at wi Swenske Lutherske wore af „en stor dehl af then Engelska Kyrkion mißtenckte för prædestination, som giorde wi ett med Calvinerna. Men serdeles hade the „en mechta grof mening om oß i „thet, som angår Christi Lekamens „och Blods dehlachtighet, eller närwarelse i Sacramentet. Så at en „af them, sedan han war bätre vnderrettad af oß, bekende vttryckeligen: at han tilförena tenckte; „wi wore icke werde, them man „borde äta och dricka med. Hwilket „jag förstod han hade insupit af en „och annan, som oförståndigt hade

skrif-

skrifwit om Lutheranerna. Men „
nu, sedan han fick höra wåra discur-„
ser, kunde han både äta och dricka „
med oss / och elska / och kalla the „
Lutheraner sina Bröder. Och wi „
predike nu offta i hwars annars „
Kyrkior. Hwad prædestination an-„
går, thet sunno the genast, at wi „
ther vti wore ense med them / som „
the tydeligen nog förstodo / tå wi „
ibland i theras Kyrkior på Engel-„
sko predikade.

§. 3. Wi komme mehr och mehr, „
genom dagligit vmgenge och dis- „ Komma kiärligen öfwer ens.
courser, så kiärligen öfwerens / at „
wi Lutherske Prester wore aldrig „
vtslutne ifrå theras Prestamöten. „
Ei heller når någon tid något ibland „
them är slutit och heimsendt til „
England / antingen til Konungen, „
(Drottningen) Parlamentet, Hög-„
wyrd. Herr Biskopen af London „
eller Societeten, vtan at the ock „
icke hade wåra hender ther med vn-„
der. Och thet sålunda / at wi sågon „
ingen ting skulle lenda wåra Lu-„
therska til förfång mehr, än theras „

„egna. När the så kallade dissentes
„och wederparter til wår religion,
„hade sina sammankomster ibland
„om åhret / (som thet gemenligen
„skedde en gång om åhret / en sådan
„weka af Presbyterianerna, en an-
„nor af Qvæker) tå woro ock wi /
„och the Engelske tilhopa / predika-
„de / och höllo Gudztienst hwar dag:
„at heller sålunda winna någon af
„dissenterna, än mista någon af
„Kyrkiorna.

§. 4. Ja / wi kommom endeliga af
„dageligit umgenge / Gudeliga öf-
„ningar / och bätre förstånd / så nära
I Alta-rens Sa-cramente. „öfwerens i **Altarens Sacramen-**
„te / at the sade / som wi. The tro
„Christi närwarelse med brödet och
„winet för siälen. Men settet, huru
„thet sker / bekende the sig intet för-
„stå. The woro så redobogne at ta-
„ga HERrans Nattward / på thet
„besked / af wåra hender / som nå-
„gonsin at dehla thet åt oß. Som
„jag gifwit thet åhret åtskilligom:
„salig Andreas Rudman fast flerom
„och offtare, på the ord och then tro,

at

at som wi med munnen på ett le-„
kamligit sett tage emot bröd och „
win / som lender kroppenom tilgo-„
do: så i thet samma får siålen JEsu „
Christi lekamen och blod på ett him-„
melskt sett, Christo JESU och siä-„
lenne bätst bekant / sig til froma „
och styrckio.

§. 5. Hwar af hwar och en kan „ Förtroen-
se / huru wida nu förtroendet är „ de emillan
kommit oss Lutherska och Kyrkion-„ Engelska
ne i England emellan. Hwilket nu „ Kyrkian
och altid bör omtalas, och förstås, „ och wår.
såsom en afskild ifrå the *Calviner*. „
Tå the ock rekna *Doct. Luther* för „
sin reformator, så wel som wi. „
Så at theras Kyrkior och wåra „
Församlingar kalla hwar andra „
Systrar. Och är högeligen gillad „
hema (thet är / som the Engelska „
gemenligen förstå London ther „
med) ther theras Högsta Öfwer-„
het är. Och Societeten. then ther „ Societeten
som offtast mötes åt, för GUDz „ i London
ähros och läros vtspridande i the-„ i England.
ras aflägna orter öfwer hafwet. „
Tå then säg mina witnesbyrder / „

ifrå

„ifrå America, förährade the mig
„30. pund Sterling / thet år 840.
„Dal. Kopparmynt til reseperninn-
„gar för mig och min Familia til
„Swerige.

§. 6. Se mig här hwad förtroen-
Hwar til jag altid styrckt hafwer.
det kan giöra emillan the andeliga / när icke thesto större skilnad är, och willfarelse i läron. Och må jag bekenna / och här med tilstå / at som then Engelska Kyrkian och thes lärosstycken äro mig wel bekant / så af mitt wistande en tid i England, som af theras skriffter / så hafwer jag altid styrckt mina prester / förr än the foro til America, och sedan the kommo thit, at the intet enwist skulle leggia sig emot then Engelska Kyrkian; utan wri alt hwad the med gott samwete / och lärons oförkrenckelse giöra kunde / giöra ett med henne. Hwad thet them wårom hafwer båtat / och ännu båtande warder / hafwe wi rön i handom.

§. 7. Then gode Guden / som ett
Fly ordaträtor.
så gott werck begynt hafwer, Han befremje och fullborde thet widare

och

och gifwe/ at wi motte taga oß til
wahra för onyttiga ordaträtor/
serdeles vti trones saker, och diupa
hemligheter. The äro therföre trones
saker: at tå wårt wett och förstånd
intet recker lengre/ så bör tron taga
wid/ och ther hon tager wid/ går hon
alt wel igenom. Och kunde wi förstå
alt/ behöfdes intet tro.

§. 8. Jag moste ock beretta huru „
Hedningarna eller Willman, som „ Hedningarnas lesnad i West-Indien.
the ther i Pensylvanien kallas/ thet „
är Hedningar, the ther intet weta „
af then Gud/ som wi berope oß vp- „
på/ och kunne säkert lita vppå/ lik- „
wel af naturen, som i sig sielf med få „
och gemen ting är förnögd, lefwa wi- „
da öfwer monga Christna förnögda. „
Theras hus äro man koijor af po- „
ler och med barck beteckte. The „
parken plöija eller så.* Theras „
winfolck plantera allenast litet „
magis, efter the eljest hafwa ingen „ Magis.
lag til at giöra. The leggia ingen „
lag ihop/ i synnerhet för wintren/ „

eller

* Huetius de Concordia Rationis & Fidei
Cap. 16. p. 408. f.

„eller andra tider. Vtan taga dagen
„som han kommer. När honom fat-
„tas mat/ så går han i skogen/ skiu-
„ter en hiort, eller annat diur. Dryck
„har han i hwarje rennel / eller af
„monga skiöna kellor. Ty bryr han
„sig alsintet om morgondagen. Ty
„plägar jag säija; at the Hedningar,
Matth. 6. v. 5. „them HERren Christus talar om/
„woro ingalunda theße. Tå jag först
„kom öfwer til Pensylvanien, war
„mig sagdt at Willarna smålogo åt
„the Christna/ tå the sägo them sä
„ifriga at byggia mong och stor hus;
„och at the samlade för sig och them
„sinom födo och kläder / tå the lefde
„som them tycktes, så wel och helso
„samt/ som någon Christen. Så lef
„wer nu mong Hedning ther vta
„tro på Christum bätre förnögd, oc
„med mindre bryderi och buksorg
„ån monger Christen. Och sålund
„skeminer Hedningen vt monga
„them Christnom: GUD gifn
„han kunde vpwecka them til
„bewisa sina goda tro med go
„gierningar.

§. 9. A

§. 9. Annu mehra, hwilket vtskemmer / och wil fördöma alt för monga Christna / at ibland them höres sellan af några grofwa synder, som mord / tiufweri, obarmhertighet / eder och swordom / trulldom. Är ock någon synd ibland them inkommen / så wet jag ei annor / än **dryckenskap** / förmedels starcke dryckar / serdeles ett slag kalladt Rum / mykit thit fördt af the Engelska. Och tå the äro blefne druckne, räka träta / eller slås / tå tilskrifwa the thet alt drycken, och vrsechta sig. Och ther på äro the ginast andra dagen efter så försonlige och kiärlige som förr. Ja, the begynna på wara så försichtige / at efter the merkia / at drycken hafwer thetta med sig / når the giöra stora måltider sins emellan / och hafwa myken dryck, så förordna the wißa Willar til wachtare ibland sig / som then dagen ingen ting skola dricka / vtan hafwa vpseende på the andra i laget / at the ingalunda skola träta / eller slås.

Intet begisna på grofwa synder.

Dryckenskap.

Ty.

„Ty taga the vr wägen alt hwaßt
„och skarpt. Andra dagen måge the
„andre theras vpwachtare pläga sig
„och wara rolige.

§. 10. Si / så lefwa Hedningarna ther. Och mig förekommer wid thetta tilfelle then goda och berömliga sed / som Konungen i Persien Ahasverus inrettade / och skulle tagas i acht wid then stora måltiden han anstelte för sina undersåtare. Hwar om wi i then Heliga Historien thetta läse; **At man lade ingom före hwad han dricka skulle. Ty Konungen hade befalt alla föreståndarena i sitt hus / at hwar och en skulle giöra såsom honom löste.** * Ingen wardt twungen til at dricka: hwar hade sin frihet. The woro doch Hedningar. Annorlunda går thet til hos oß Christna, Gudi klagat! Gud bätrat!

Ahasveri befalning at dricka i gott lag.

Esth. 1 : 8.

Chri-

*Corn. Adami Observat, Philol. Theolog. c. 2. §. 7. p. 28. Dougthei Analecta Sacra V. T. n. 120. Allrecht Fest theil. 3. p. 353. Dieter. Antiqv. Bibl. V. T. p. 387. seq. Gattarc. Cinni l. 2. c. 5.

Christus säger om Drottningen af Rika *Arabien*, at hon skal stå vp på domedagen emot Judarna / och fördöma them.* Jag fruchtar, at theße Hedningar stå vp på domen emot monga Christna / och fördöma them. Men låtom oß ytterme hora.

§. 11. The åro ganska kiärlige och redobogne emot them, the en gång hafwa fattat kiärlek före. Åro mechta kunnoge på allahanda örter och rötter / som ther åro skogar och kierr fulla med thet / som helsosamt är: så weta the mechta wel theras krafft och nytto til at bota allahanda siukdomar. Ja, the giöra thet offta för intet. Tå the se, eller höra en Christen wara siuk / löpa the genast til honom med sina örter / och sålunda hielpa honom. Monge Christne

Hielpesamme emot the Christna i theras siukdom.

B betie-

* König Regina Austri. Manthon Thesaur. p. 136, seq. Bauman Analecta. Typicor p. 783. seq. Et Moses & Christus p. 265. Danh. p. 5. Lac Catech. p. 1209. seq. Bakius in Evang. p. 361. seq. Grot. Calov. & Er. Schmid h. l. ℳ.

betiena sig mehr af them, än af andra i sina siukdomar. Ty the äro trogne, och med litet förnögde / om the endeligen skola hafwa något för sitt omak.

Lära synden af the Christna.

§. 12. Och om någor synd är hos „them inkommen / såsom dryckenskap / slagsmåhl, swordom / så „skylla the the Christne therföre. Allthenstund the tilförena aldrig wiste „af sådant. Hwadan ock thet är; „at når någor talar åt them / at the „motte blifwa Christna / så swara „the, om the Christne / efter sin religion, lefde bätre / än wi lefwe / så „skulle wi blifwa Christne. Men „wi kunne intet finna thet. Ty wi se „„och höra them dricka / dundra / „„slås / mörda / hora / stiåla, liuga / „„bedraga / wara giruge, obarmhertige / oretträdige / och thylika „„synder tilgifwa. Sådant hafwe „„wi aldrig wetat vtaf förr, än som „„j kommen hit: ty förblifwe wi „„hellre wid thet wi äre etc. Således blifwa the arme Hedningar „intet omwende för the elaka Christnas

nas ſlemma lefwerne ſkul. Och „
warder ſå Gudz namn beklage- „ Rom. 2.
ligen förſmådat ibland Hed- „ v. 24.
ningarna/ ſå wel nu / thy werr! „
ſom i Apoſtelens Pauli tid, tå han „
til the Romare ſådant ſkrar.* Här „
tils Herr Probſten Biörck merkeli-
gen och betenckeligen.

§. 13. Här achtar jag tienligit och i alla måto wel werdt, at man hörer hwad en lärd och berömlig man ſkrifwit hafwer om Americanerna. Så ſkrifwer han ganſka betenckeliga. *Feri illi & immanes Caraibæ. Americani vehementer improbant Europæorum noſtrorum avaritiam, ut ſæpe eos amice & ſapienter caſtigent. Nam quid tibi vis, frater? aut quid qværis? Annon terra, bona illa mater, qvæ majores tuos aluit,*

*Salvian. de Gubern. DEi l. 4. c. 13. p. 78. ſeq. Citant. Seckendorff in Chriſtenſtat, Additam. l. 5, 3. p. 712. Scriv. Theſaur. 3, 2, 58. Stengel. Jud. Div. 3. 39. 6. Muller Andacht, p. 379. Min Sabb. Ro, P. 2. c. 26. §. 22. c. 49. §. 46. Fattig Koija, c. 10. §. 16. c. 12. §. 13, 14.

eadem te alere poteſt? Inſanis amice, inſaniunt Europæi omnes tui ſimiles. Omitte curas illas inanes comparandarum opum, qvæ te atterunt, et vitam, qvam ſublevare ſtudes, paulatim imminuunt. En ego, & ceteri gentiles, en parentes mei; vixerunt illi, & nos nunc vivimus jucunde. Cumqve divitiis careamus, nihil deficit tamen. Firma nobis eſt valetudo, robuſtæ vires, longæva vita. Vos vero infirmi, macilenti, imbecilles, & brevis ævi. Igitur nec partiuntur agros, nec agrorum proventus inter ſe dividunt. Communis eorum uſus eſt. *

§. 14. Förſt kom jag til at leggia mig vt för the wåra Swenſka i America åhr 1690 på Rikzdagen i Stockholm. Och thet af thetta tilfelle; Poſtmeſtarn i Giötheborg hade fått bref af then lilla Swenſka Förſamlingen ther ſammaſtädes: och gifwit tilkenna / at the ledo briſt på Gudz Ord / och på Gudeliga Böcker / på Preſt / och på Gudztienſt: ſå

Huru jag kom til at leggia mig vt för the wåra i America.

* Huetius de Concordia Rationis & Fidei l. 3. c. 16. in fine.

så at the swåfde i ett andeligit mörker. Och war til befahrandes/at theras Barn skulle til wilfarande läro förförde warda. Och thylikt. Anholl lande, at Postmestaren wille hos Hans Majestet Konungen af Swerige i vnderdånighet så laga, at Hans Majestet, såsom theras Fader, wille behiertatheras tilstånd/och förbarma sig öfwer sina vsla Swenska barn. Brefwet sendes Hans Majestet strax tilhanda.

§. 15. Hans Majestet kallar mig til sig på Slottet. Och låter mig låsa brefwet/ och frågar/ hwad wore til giörandes? Mig kom strax ihog hwad then redelige Licentiatus Theolog. Edzardi i Hamburg, tå jag war på min hemreso ifrå fremmande orter/ om Judarnas omwendelse, ther han starckt och ifrigt arbetade vppå/ mig sade; at thet skulle intet litet hielpa/ om Konungen i Swerige wille ther til anwenda the ansenlige medel/ som af the förSta Christna ther i orten woro *testamenterade*, til Hed-

Edzardi.

Hamburger testamente.

ningarnas omwendelse. Af hwilka medel en stor hop inflyta til Swenska Cronan, af the godz, som lyda vnder Sverige wid Stade i Brehmen, som Sverige tilhörde. Af samma medel lät Konungen få någrom af Adelen at resa på: och en part illa nog them anwende. Som samma tid jag war i Hamburg en Swensk liderlig Adelsman tå hade samma medel / twert emot thet testamentet hade förordnat. Och sådane / som testamentet åtnjuta, omwenda ingen Hedning. Mig swarades; sedan nu mehra ingen Hedning är ther, eller i neigden woro / är thetta testament Cronnone i Sverige hemfallit: och disponeras på sett och wis, som nu sades. Jag swarade ther på således; vti America, allernådigste Herre / ther nu mong Swensk barn äro / som nu behöfwa och begära Prester / Biblar / Psalm- och andra Gudeliga Böker / är nu gott tilfelle at omwenda Hedningar: ju, at the Swenske barnen ei motte blifwa Hedningar / emedan the bo mitt

ibland

ibland them. Ty kunna the medel/ likmätigt testamentet, ther til anwendas. I widrigt fall hade hans Majestet swårt answar hos Gud/ at *testamentet* rubbes. Konungen swarade; medel skole wi skaffa ther til; och förse them med Vrester/ Gudz ord/ och nödiga Böker, at ther på ingen brist wara skal; allenast ser mig vt tienliga prester.

§. 16. Thet blef och stod ther wid, til thes jag kom til Upsala. Och så förmådde jag hans Majestet/ at skrifwa Archi-Biskopen Doct. Olaus Svebilius ther om til. Då vtsågos/ öfwertaltes och nemndes Mag. *Andreas Rudman*, en Gudfruchtig och lård man/ samt Herr *Eric* Biörck Wesmannus: then jag wel kende: ty han war i mitt hus/ och wid min disk/ låsande för min broders Assessorens Schönströms söner. The kalladdes, och thit sendes til America åhr 1696. tillika med en anman Prestman *Jonas Auren* wid namn. Han skulle taga af landet; och beskrifwa thes och solckens tilstånd och thylikt.

Thit sendes Mag. Rudman, och Herr Eric Biörck.

Jonas Auren.

The reste så thit af Konungen benådade hwarthera med ett tusend Dal. Silfwerm:t til resepenningar. Thit the ock helbregde och wel framkommo åhr 1697. med en stor hop Böker / enkannerliga med en stor mykenhet af min Psalmbok. Auren bleef theras Sabbatarius, påstående Lögerdagen wara retta Sabbathsdagen. Thet han ock lät införa i sin Almanach, och af trycket vtgå / och kom ther med myken willerwallo och oredo åstad. Hwar emot Herr Eric Biörck skref, och lät tryckia en lärd och widlyfftig Tractat på Engelska tungomålet / som ther mest gengse är ibland the Christna, efter England rår om landet. Auren och Mag. Rudman afsomnade ther.

Bleef Sabbatarius.

§. 17. Hwar af *Societeten* i England *de propaganda religione Christiana apud Gentiles & Judæos* bleef förorsakad at tacka Hans Majestet. Jag wil införa Societetens egen ord / som finnas tryckta i theras Sermon åhr 1713. p. 54. Således i theras tungomåhl lydande; *And it has been deseird*

Societetens tackságelse til wår Konung, för thes ömwårdnad för them i America.

deſeird likeviſe, thet Monſieur Bonnet would be plaiſed to communicate to count Guellenborg the Swediſch miniſter the humble thankes of the Society to his Swediſch Majeſty for cauſing twelf Bibles in folio, 300 Pſalmbooks, and 24 Copy of devotions books in the Swediſch langvage, to bee ſend to andvenſing for the uſe of the Swediſch Church in Penſylvanien.

Vå Swenſko lyder thet ſå:

Och äſtundas likaledes / at Herr *Bonnet* behagade hembåra then Swenſka *Miniſtern* Gref *Gyllenborg* ödmiuk *Societetens* tacksäijelſe / ſamt hans Majeſtet af Swerige för the Tolff *Biblar in folio*, tryhundrade Pſalmböker / och 24 *devotions* böker vti Swenſka tungomåhlet / ſom ſkola ſendas til then Swenſka Kyrkians tienſt och froma i *Penſylvanien.*

§. 18. Vppå mitt vnderdåniga anhollande låter Hennes Majeſtet Drottning ULRICA ELEONORA afgå ett ſådant Bref til the wåra i America.

Drottnings ULRICE ELEONORAS bref til the Swenska i America.

ULRICA med Gudz Nåde, Sweriges / Giöthes och Wendes Drottning &c. &c. &c. Wår ynnest och nådiga benägenhet / med Gud Alsmechtig.

Wi hafwe / oss elskelige wåre kiäre Swenske mån och åboende i *Pensylvanien*, med nådigt nöije förnummit then ståndachtighet så wel vti edor tro och Christendom emot GUD / som ock edor huldhet och kiärlek emot oss och edart fädernesland alt jemnt bibehollen. Wi åre ther igenom föranlåtne eder / medelst thetta wårt bref / i nåder gifwa tilkenna / thet wi genast wid börjonne af wår regering / hafwe haft eder vti nådig åtancka: samt oss föresatt edor welgång och vpretthollande / på alt sett at befordra och vnderstödia. Hafwande wi i medel tid befalt Biskopen *Swedberg*, at gå eder å nyo med några andeliga Böker tilhanda. Hwilka igenom twenne Prestmån /

mån / them han / på wår nådiga befalning / warder thit sendande / at betiena eder vti edor Christendoms öfning. Hwar med wi befalle eder Gud Allsmechtig nådeligen / giſwit *Stockholm* then 15. *Apr.* 1719.

ULRICA ELEONORA.

D. Höpken.

§. 19. Och kan jag med segnad beretta Gudz besynnerliga welsignelse och bistånd / som jag hår vtinnan rönt haſwer; hwilket mig ock intet litet styrcker / at på alt sett winlegia mig om theras welferd. War thet icke ett Gudz stora vnder / när jag åhr 1714. skref åtskillig bref til them i America; och giorde om ett och annat nödig anstalt med Presterna och Församlingarna. Så kommo the oskadde flytande til lands / wid Flanderska hafsstranden / när både skep, och alt ther om bord woro / förutan folck / som summo til lands / förgicks i sion af en heftig storm. Magist. Norborg i London i

Hurw vnderligen GUD befordrar thetta wercket.

Eng-

England / til hwilken ytterſta bref-
wet ſkrifwit war, fick them alla om
hender. Som Magiſtern ther om
mig en ſådan berettelſe gifwit
hafwer.

§. 20. Så ſkrifwer ther om Magi-
Mag. Nor- ſtern och Kyrckioherden / vti Junii
borgs be- månad åhr 1720 / ſom mig tilhanda
rettelſe kom then 6 Aug.
ther om.

Omſider har jag af Capitaine
„Schmidt fått ett fullkomligit wit-
„nesbyrd om Högwyrd. Fadrens
„bref / thet han ſkrifwit til Penſylva-
„nien. Hwilket fans igen / tå ſkepet
„af en heftig ſtorm bleſ drifwit på
„bancken / och i ſtycker ſönderſlagit /
„och alt hwad i thet ſamma war /
„bleſ förlorat. Men ſkepsfolcket bleſ
„doch bergat. Några dagar efter
„ſkepet ſåledes blifwit förloradt /
„kom en Fiſkiare til Capitainen
„Schmidt, och hade Högwyrd. Fa-
„drens bref i handen / och frågade,
„om han icke kenner then thet bref
„ſkrefwit? Berettande at han hade
„tagit thet vppå Siöſtranden / thit
„thet hade vtan twifwel af wågarna

och

och stormen bliſwit vpkaſtat. Ske-„
waren kende ſtrax bref wet igen.„
Tog thet emot af Fiſkiaren: och„
förde thet med ſig til England.„
Bedyrande/ at thet war thet„„
endaſte bref / ſom tå blef be-„„
warat: alla the andra blef-„„
wo bortta / och icke ett fans.„„
Eburu Fiſkiaren ther efter ſökte.„
Innelyckte berettelſe giſwer saken„
otförligen tilkenna.

Olof Nordborg.

§. 21. Original bref wet lyder ſå:

I do herely teſtifie; thet abaut the medlo of Decemb. in the year of our Lord 1714. *Beeing bound out with my ſchip from Gottenborg to* England/ *a paket of letters vverithen by the hand of the reigt reverend Father in Gohd Doctor Jesper Swedberg Lord Biſchop of Skara in Svvedenland, to the miniſtres of the Svvediſch congregetion in Penſyluanien, vas delivered to my, in order to bring them to* England. *But as hapened en the proſecution of my vogage, a violent ſtorm aroſe; and ſplit all my ſeals in ſo much, thet*

tho

tho schip vvas drevven on the cous
Ostend in Flandern. Where J had the
mis fortune of loosing her, and evvirg
things J hade an board. Having much
to adoe to save my oen lifve. A siew
dags after J had eschaped this danger
and vvas come a schore, a fischer-
man, hearing of my mis fortnue, ca-
mæ to my, bringiug the abaud men-
tioned paket of letters, vvich, as he
told my, he had taken up on the
schore and porsvaded him self, that it
vvas come out of my schif, and by
the vvaves tossed a schore. J perce-
ved precently it vvas the same packet
j had rociered at Gottenborg. Wich
„vere the ovely letters amoug many
„othere j had on board, that vas sa
„ved, altog someting demaged by th
„wather. At my arival to Londo
j deliverèd the said letters to te re
verend Mest Olof Norborg minister
the Swedisch congregatiou. Heo to
care to forard the to Pensylvanien
And had since told me the came safe
the hands, to wich the were desegne
in Pensylvania. The thruh here
J te

I teſtifie with my owe hand and ſeal.
London d. 20 *junii* 1720.

Johan Schmidt.

(*L. S.*)

På Swenſko lyder thet ſå:

Jag betygar här med/ at wid
paſſ mitt i *Decembr.* månad/ åhr
efter HErrans byrd 1714. når
jag med mitt ſkep loſade iſrå
Giötheborg til England/ ett
paket med bref med Högwyrd.
Fadrens i GUDi/ Biſkopens i
Skara i Swerige/ *Doct. Jeſper*
Swedbergs hand ſkrifwit til
preſterna wid Swenſka För-
ſamlingarna i *Penſylvanien*,
wardt mig öfwerlefwereradt;
med befalning at föra thet öf-
wer til England. Men når jag
fortſetter mina reſo/ hende thet
ſig/ at en heftig ſtorm ypwer-
te/ ſom ſlet i trås all min ſegel/
ſå aldeles/ at ſkepet bleſ drifwit
til *Oſtende Couſterna* i *Flandern*.
Ther jag hade then olycko/ at
miſtat/ och alt thet jag hade om
bord; hafwande mykit at giö-

ra

ra til at frelsa mitt egit lif. Få dagar ther efter jag hade vnkommit thenna fahran / och war kommen på stranden / kommer en Fiskiare / som hade hördt af min olycko / til mig / och brachte mig ofwannemde *paket*. Hwilket / som han mig berettade / han hade tagit vp wid stranden: och war i then mening / at thet hade kommit vtu mitt skep / och af wågerna drifwit til stranden. Jag förnam strax / at thet war samma bref-*paket*, som jag hade tagit emot i Giö„theborg. Hwilket war thet en„daste bref ibland monga andra „kiöpmans bref / som blef frelsat / „doch litet skadat af watnet. Wid min ankomst til *London*, lefwererade jag samma bref-*paket* til hans Ahrewyrdighet Kyrkioherden i Swenska Församlingen i *London*, *Mag. Olof Norborg*. Som tog thet emot i sitt förwahr / at skicka til them i *Pensylvanien*. Och hafwer han sedan beret-

berettat mig / at thet war oskadt kommit i theras hender i *Pensylvanien*, thit thet war emnadt. Til thes större wißhet af thetta / bekreftar jag med min egen hand och egit *sigill*. London then 20 Junii 1720.

Johan Schmidt.

§. 22. War thet ock icke GUDz besynnerliga Nåd och ynnest / när farkosten emellan Stockholm och Örebro åhr 1718. Om wåhren strandade / och tog nog watn in / så at alt hwad i honom war / blef skemdt och förderfwat / at doch af 300 Biblar, och mong hundrad Psalm-Böker / som inpackade woro i tre stora bråkistor, och skulle sendas til Jndien, icke ett blad skemdes, eller tog watn til sig. Så ser / mercker / och röner jag ögonskenligen / at Gud holler sina mechtiga hand öfwer mig / min omsorg / och beställning för the wåra i *America*; ehuru hin onde här öfwer harmas / och ther emot heftigt stormar.

Under med Biblarna och Böfren, som skulle til America.

Hwar af jag mycket styrckt warder.

§. 23. Så behagar Gudi betyga sitt nådiga welbehag til mitt Gudeliga och mehnlösa förrettande i the aflägnaste lender. Och blifwer jag ther igenom merckeligen styrckt at fara fort / til at på alt menniskligit och mögeligaste sett befrämja theras andeliga welferd. Gud förlåne mig yttermehra sin milda nåd och mechtiga bistånd ther til! Jag hafwer wel intet åstundat, mindre begärt något tekn af tig / min gunstige Gud / som Eleazar, Gideon, och flere giorde. Doch hafwer tig, min Gud / behagat them mig wisa; at ingen ting / ja / icke en papperslapp en gång är förkommen / som jag sendt til America, ifrå åhr 1696. Til och med 1732. Öfwer 37 åhrs tid. Ty är jag tröst och wid gott mod: och låter mig af hwarjehanda anfechtningar intet afskreckias. Allenast Tu / min frome GUD / mig styrcker och wid macht holler. Så skola alle dieflar i helfwete och theras anhang icke kunna hindra thetta

Gönesuck.

ta Gudeliga wercket / än mindre någor afmechtig afwunds menniſkia.

HERre werdas mig biſtå
Alt här ifrå,
In til min ytterſta enda.
Så wil jag fritt ther wåga vppå,
Alt ther jag förmå.
Wilt tu mig tin Anda ſenda.
Så tror jag wiſt, o JESU Chriſt,
Hwarken kiött eller werld,
Eller diefwulens ſlerd
Skola mig ifrå tig wenda.
Om hela werlden och diefwulens macht,
Med theras krafft,
Wilja bruka ſin arga liſt och kynne,
Så är doch hos tig hielp och tröſt,
Som oß hafwer löſt,
O HERre, tu kanſt them öfwerwinna.
Så wil jag gierna gå,
På retta wägen ſtå,
Skiöta ingen man, ware ho han kan,
När Chriſtum låter jag mig finna.

§. 24. Jag ſkref Hans Majeſtet Konungen til om *Magiſter* titel för Preſterna i America: och at the kulle ſlippa *præſidera* i Preſtamö-ten / när the warda här hema be-

fordrade til anstendiga lägenheter. Så wil jag här införa Kongl. Majestets swar och egen ord / således lydande:

Probsten Biörck och Sandel slippa præsidera i Prestamöten.

Betreffande then begärte *Magister* titelen för Probsten i *Fahlun Eric* Biörck / och Probsten i Hedemora / *Andr. Sandel*; samt at the måga slippa *præsidera* i Prestamöten / så wil Kongl. Majestet för the ther wid andragna skiäl skul / ther til i nåder hafwa samtyckt. Och i lika måto förwnna *Magister* titel åt

Få Magister titel.

Predikanterna *Abraham Lidenius*, och *Samuel Hesselius*, som nu för tiden skiöta Swenska Församlingarna i *America*. Wiljande Kongl. Majestet wid förefallande anstendiga lägenheter thessa sehnare med befordran härhemå i riket nådeligen ihogkomma. Stockholm then 8. Apr. 1721.

FRIEDRICH.
(*L. S.*)
S. Barck.

§. 25.

§. 25. The 8. st. Jubel-Fest penningar/ som begäras för hemawarande och fyra i *America* wistande predikanter/ samt för twenne Swenska Scholemästare ther sammastädes / wil Kongl. Majestet hafwa lemnadt til Biskopens *Dispositi*on och ytdelande them emellan. För öfrigt förblifwer. Datum ut supra.

Få Jubel-Fest penningar.

FRIEDRICH.

(L. S.)

S. Barck.

§. 26. Åhr 1725. then 19. Jan. fref jag Hans Majestet til, at *Mag. Norborg* motte få Norkiöping; och *Petrus Tranberg* motte få fullmacht at resa til America, efter han är en fullkommen prest. Sådane moste ther wara. Och at jag motte ytse med honom en wacker prestman til resecamerat; och om resepenningar. Ther på fick jag ett sådant swar.

Kongl. Majestets Resolution, för Mag. Norborgs befordran och Mag. Tranberg til America.

Wi FRIEDRICH med Guds Nåde / Sweriges / Giöthes och Wendes Konung &c. &c. &c.

Wår ynneſt och nådiga benägenhet med Gud Almechtig / tro man och Biſkop. Wi haſwe i nåder låtit oſ föredraga / edart ynderdåniga *memorial* af then 2. hujus. Ther ytinnan j recommenderen *Mag. Norborg* til Norkiöpings Paſtorat; ſamt *Mag. Tranberg* at få reſepenningar. Samt åſtunden wårt nådiga tilſtånd at ytſe en ſkickelig preſtman / ſom kunde giöra honom följe thit, för ſamma penningar / och wara wid handen / the andra preſterna til hielp / om någor af them ſkulle ſiukna eller dö. Jemwel ock i ynderdånighet anholla om ett partie Pſalmböker för the *Americanſka* Förſamlingarna / ſådana ſom tilförena hade blifwit thit ſenda. Och at *Mag. Lidenius*, ſom warit i *America* 15. åhr / motte hemkallas och befordras. Och lender eder på altſammans til nådigſta

Norborg. ſwar. At hwad *Norborgs* befor-

dran

dran til Norkiöping widkommer / så wilje wi med ett annat wid tilfelle honom i nåder ihogkomma. Och hafwen j förthenskul at i ynderdånighet föreslå honom til någon lägenhet yti edart stifft. (Norkiöping hade redan Capelanen i Stor-Kyrkian i Stockholm Herr Gedda bekommit. Jag föreslog Magist. Norborg til Fredzberg, thit han ock bekom.) Angående resepenningar för *Tranberg*, så låte wi ther om wåra nådiga ordres afgå til wårt Statz-Contoir. Och lemne eder härmed i nåder / at ytse någon skickelig prest / som följer med honom / ynder samma reseomkostnad. Och widare betreffande the nödiga Psalmböker / så skolen j få wårt nådiga swar bätre fram. Samt yttermehra anbelangande *Lidenii* hemkallelse och befordran / så gifwe wi ther til wårt nådiga samtycke / at han må hemkallas. Kunnande j tillika försäkra honom / at han med

Tranberg til America.

Lidenius, hemkallas från America.

thet förſta ſkal blifwa förhulpen til en tienlig lägenhet. Hwar med wi befalle ꝛ ꝛ ꝛ Stockholm i Rådkammären then 6. Martii 1725.

FRIEDRICH.

(L. S.)

Joh. von Höpken.

§. 27. Om reſepenningarna giordes ſtor ſwårhet ſedan uſ wederbörande. Men fick them endeliga med ſiv ſorger. Sammaledes om Pſalmböckerna / them jag ock fick vt / och ſendes til America ett ſtort partie.

§. 28. Jag wil här införa hwad Mag. Andreas Heſſelius åhr 1717. then 1. Julii, thet merkwerdigt är / mig tilſkrifwit hafwer. Nemligen:

Mag. Andr. Heſſelii berettelſe om America.

Min Förſamling förbätras genom åtſkilliga Hedningars och *Qvækers* omwendelſe / ſom ſig til min Förſamling begifwit hafwa. Gud gifwe mig nu nåd / at ſkiöta hwar och en / ſom the betarfwa. En liten wacker Scholegång är ock begynt / ſom förr intet warit / och ther til hafwer jag förmått

At han ther omwender monga.

Schole.

mått Monſ. Göding/ at honom idka; ſom nu allaredo temeligen gott vtrettar. Han ſkrifwer och ſedan; ett annat bref/ at han hafwer på Engelſko affatt min bok/ kallad Gudz Heliga Ödnalag; och igenom Gudz ords ſanning och krafft omwendt monga. Min Ödnalag.

§. 29. Jag ſkref och honom til om thet faſeliga och förſkreckeliga Himmels teknet/ ſom här åhr 1716. then 6. *Martii* om natten ſyntes: och fick thetta ſwar. Thet Himmels teknet/ ſom Högwyrdige Fadren ſkrifwer om/ hafwer ſynts then 6. Martii 1716. ſom jemwel ſkrifwes om i Engelſka Aviſorna, och kallas *Aurora Borealis*, eller Norſka Morgonrådnan hafwe wi intet ſedt här. Vtan några få Swenſke tala här förwiſo om ett tekn/ ſom ſamma tid på åhret ſkal hafwa ſynts om aftonen på himmelen. Men ingen mins dagen, thet ſäijes warit likt Swerdz blenckiande med vn- Himmelstekn.

derhengiande vddar, samt åtskillige sig hastigt flyttiande och owahnlige lysningar. Gud låte thet intet betyda något ondt!

En faselig hendelse af hin onde.

§. 30. Jag må ock skrifwa af/ och för nu lefwandom och efterkommandom införa thet han widare berettar. „I förleden wåhras skedde här „i landet en förskreckelig hen„delse. I thet en bekant Skeps „*Capitain* här i *Pensylvanien* blef „wid inloppet i thetta revieret, „när han war på hemwägen „ifrå *West-Indi*ska öijarna / ha„stigt borttagen af diefwulen / „och vtur skepet kastader i sion/ „i åskodandet af alt skepsfole„ket / them han fåfengt anropa„de om hielp. Han hade warit en mechta gudlös menniskia i sina dagar / och i synnerhet bedragit ena pigo vnder echtenskaps löfte / men brutit sin lofwen; och haft vtan twifwel ett hemligit förbund med hin onda. Ty samma dag han blef borttagen

gen / giör han rekning med alla ſina båtzmän på ſkepet / och betalar them richtigt ſin ſold. Låter ſedan binda ſig faſt wid kajutan med ſtarck tog. Och warnar alla för ſin tilſtundade ofred. Styrmannen tager *Biblen* at läſa för honom. Ehlen *Bibelen* bleff honom vr henderna ryckt och kaſtad til ſkepzmaſten / vtan at någor kunde ſe / hwar ifrå ett ſådant wåldſamt ryckiande kom. Ther på vpreſtes en heftig ſtorm / ſom ifrå alla orter ſtörte på ſkepet / ſåſom en medelpunct. Ty innan man wiſte ordet vtaf / låg *Capitain* på watnet; och alla knutarna på toget funnos icke allenaſt intet vplöſte, vtan ock oförandrade i ſamma ſtick / ſom the woro när mannen ſtod bunden. Alt folcket blefwo af förſkreckelſe näſtan galne. Och äro ännu några / ſom moſte i jern förwahras / at the icke bära hender på ſig ſielfwa. Skepet med alt godſet kom oſkadt /

oskadt/ med andras tilhielp/ hit vp. Och hafwer jag sedt en del af godset föras förbi mitt hus til sin ägare. Thenna berettelse är så myckit wisare/ som saken är ransakad i bege wåra städer *Philadelphia* och *Neucastel*: och vppå witnesbyrd så i sanning funnen. Christina i Pensylvanien then 1 Julii åhr 1717.

Andreas Hesselius.

Magister Sandels bref.

§. 31. Om the wåras och Hedningarnas tilstånd ther i Jndien, skrifwer Magister Sandel så: Thet goda förtroende som Högwyrdige Fadren i alla sina bref styrcker til/ at wi skole hafwa med then Engelska kyrckian/ hafwe wi altid beflitat oss om at holla. Så at wi plåge med hwarannan en förtrogen wenskap. Thes Prester/ som wi altid vmgåms med/ kalla oss sina bröder/ och wi them: wår *Luther*ska kyrkio kalla the theras Syster kyrkia. Theras bref til Biskopen i *London*, eller til Drottningen/

Förtrvende med then Engelska Kyrkian.

angå-

angående thet almenna andeliga tilstånd et / blifwe wi budne at settia wår namn vnder. Jemwel gifwe wi åt the Engelska Prester wår recommendation, och witnesbyrd / tå the efter en tid hafwa hår warit / och begifwa sig tilbaka åt England.

§. 32. För tv åhr sedan / tå the giorde sin kyrkio större hår i Philadelphia, at the på några Söndagar icke kunde holla ther i sin Gudztienst / ehuru wel the blefwo af Prosbyterianerna hår i staden ombudne / at vnder samma reparation holla sin Gudztienst i theras kyrkio / så begärte the doch heller af mig / at få holla sin Gudztienst vti wår kyrkio / som år en liten Engelsk mihl ifrå staden belägen: thet jag ock them efterlåt. Tå wi Swenske giorde först wår Gudztienst / förr än the Engelske kommo kl. 11. Sedan höllo the sin Gudztienst. Och at wisa

mehra

mehra enighet / ſunge wi en Swenſk Pſalm vnder then Engelſka Gudztieuſten. Sedan efter middagen höllo the ſin aftonſong i wår kyrkio: tå jag efter theras begiäran / predikade på Engelſko. Thet jag och elieſt har offta giordt vti theras ſtadzkyrkio / och i andra kyrkior på landet.

§. 33. I Artikelen om Prædeſtination holla the aldeles ett med oſ. Vti S. Cœna ſkiljoms wi. Som Högwyrdige Fadren vti ſitt bref til mig ſkrifwer / inlåte wi oſ intet i diſcurs med them / ei heller med the kettare här i landet; vtan at wi icke ſerdeles wardom mante / at wiſa them theras wilfarelſe. Här äro monge nog ändå ſom diſcurera och ſkrifwa Böker then ene emot then andra. Beropande ſig alle på Statum primitivæ Eccleſiæ, ther the inbilla ſig alle komma närmaſt til. Jag hafwer offta tenckt / om the wille wara ſå

ifri-

ifrige och omtenckte at skaffa,, sig Spiritum primitivæ Ecclesiæ,, så blefwe Christendomen hos,, them bätre. Men nu bry sig,, somlige om Forma primitivæ Ec-,, clesiæ, och lemna thet förnem-,, sta. At thet som blifwer qwart,, af theras Christendom / blif-,, wer en kropp vtan lif / vtan,, tro / vtan kiärlek &c. Wäre,, Swenske bekymra sig intet,, om sådant; vtan holla stendigt sina Evangeliska läro. At jag wet ingen / som häfwer af them fallit til theras. Thet the Evangelske icke vtan förvndran kunna merckia. The föra och elies,, ett wackert och stilla lefwerne.,, Så at fast hos them äro fehl,, och swagheter. Doch / ähra,, ware GUD! icke så grofwa / ,, som the andras. At jag intet,, wet / om några af them / vnder,, then tiden jag warit theras lä-,, rare / häfwer blifwit skylter,, för hor / stöld / eller dråp.

§. 34. Re-

§. 34. Regerings Formen beſtår af Gouverneurn med ſitt Råd och Aſſembly af 28. förſtändige Män af landet / åhrligen nyja voterade, ſom ſwarar emot Parlamentet i England. Theſſe böra alle komma öfwerens når någor lag ſkal giöras. Drottningen af England hafwer efterlätit Gouverneurn Pen giöra hår lagar genom ſin Vice Gouverneur och Aſſembly: doch at the intet ſtrida emot Drottningens lag. Men alla högmåhls ſaker hafwer Drottningen för ſig beholdit. Regeringen är aldeles mild. Wi wete af ingaſto-
„ra ytlagor. Hwar och en mo-
„ſte åhrligen gifwa åt Gouver-
„neur Pen en baſcet hwete / (wid paſ en ſkeppa / eller halfſpan i
„Swerige) för hwart hundra-
„de åkerland han äger. Eljeſt moſte wi ock gifwa åt Gouverneurens Pens Vice-Gouverneur ynderholl / förytan hwad wi eljeſt moſte ibland leggia yt til

Regeringen i Penſylvanien.

Ytlagor.

publi-

publice hus / som rådstugor / fengelser / bryggior och thylikt. Inge skantzer eller festningar åro här / ingen milice holles. Ty åre wi frije för sådana vtlagor at holla ryttare / soldat eller båtzmån &c. Men landet kan ei heller tola sådana vtlagor / emedan thet alt mehr och mehr vptages / hus och städer byggias &c. Til hwilket alt fodras medel och omkostnad. Fyra städer åro här i *Pensylvanien*, *Bristol*, *Philadelphia*, *Chestel* och *Newcastel*. Alle belägne wid thetta *Revire Delavare*. Af hwilka *Philadelphia* är then störste / bestående wel af 800 stenhus. Så at man kan säija / at i anseende til then lilla tiden then warit bygd / nemligen litet öfwer 30 åhr / then knapt skal hafwa sin maka. Är ock en wacker handelstad. Städer.

§. 35. Här bygges ock stora skep / och farkoster. Monge Kiöpmån ifrå England / som ock ifrå andra orter / komma til Skep.

at byggia skep. Här är ekeskog nog. Men thes timber förmenes doch ei wara så wahrachtigt som thet i England. Thet the här ifrå vtföra / är hwete / och skinwahror / at the vppeholla the andra *West-Indianiska* öijerna / såsom *Barbados*, *Antego* i *America* &c. Ther store städer äro bygde / men the så ingen säd. Thit föra the hwete och bröd / och tilbaka Rum / en dryck / som
Rum. här mykit brukas i stelle för brenwin, socker och *Malastus* och Sirup. Landet är fruchtbart. Och
Grufwor. vtan twifwel äro här berg / rike på guld / silfwer och koppar / som somlige hafwa förstått. Doch hafwer them ännu ingen vptagit / emedan landet är aldeles intet befest. Ett jernbruk hafwe wi likwel här 40 Engelska mihl ifrå *Philadelphia*. Förutan them hafwa the *New* England / som har lenge warit ödodt.

Frucht. §. 36. All ting skyndar sig om Sommaren til sin mogenhet.

Jag

Jag såg här i wåhras then 16 *April* ett rogar. The skiära här sitt hwete / korn och rog mitt i *Junii* månad / ther näst slåthe sina engiar. Vti *medio Nov.* taga the vp sina rofwor / them the så vt Olsmesso tiden. Äplen blifwa här mogna somlige om Midsommaren: och så tid efter annan alt in til sehnt på hösten / warande af them åtskillig slag. Alle hafwa trägårdar / som gifwa ifrå sig stor ymnoghet af äplen / them the bruka somlige stampa / somlige hafwa äpelqwarnar / them en hest drager omkring at mala them sönder / thet the sedan pressa: och giöra ther af en slags dryck / then the kalla *Sider*, som här mykit brukes.

§. 37. Thenne förleden winter hafwer warit mykit mild: serdeles war *Januarii* månad så warm / at jag i skogen såg ett blomster then 4 *Januarii*. Men *Feb.* månad war sedan hel skarp. Wäderleken är här mechta osta- Wäderlek.

dig/ ſerdeles om winteren. At wi then ena dagen hafwe ſå warmt/ at wi knapt kunne hafwa kläder på oſ: dagen efter/ ibland förr/ ſå kalt/ at både kläder och god eld behöfwes. Wi hafwe här ibland ſtarcka ſtormwäder/ ſom the kalla *Harican*, at ſtora friſka trän/ och taken af huſen bläſas omkull.

Stormwäder.

§. 38. Willdiur finnas här nog; doch icke ſå nära ſom förr. Ty ſedan landet har blefwit vpbygdt/ och ödodt af folck/ ſom hopetals öfwer inkomma/ drifwas the lenger vp i ſkogen. The äro intet ſå ſkadelig ſom i Swerige. Man hafwer intet hördt at Biörn giordt någon ſkada på heſtar och boſkap. Vtan at han icke kommer öfwer ett ſwin eller en kalf. Ty gå the ei heller i wall med ſin boſkap. Ormar äro här wel monge och ſtore. Men ibland them är tv ſlag ganſka förgifftig. Ett ſlag/ ſom the kalla Ratelſlang/ och ett annat ſlag/ ſom

Willdiur.

Biörn.

Orm.

som är aldeles röd vnder buken/ och hel swart på ryggen: som knapt finnes någon bot före/ tå han biter. Men the hafwa nu flyttiat lenger vp i skogen/ at the intet synas til/ ther folck bo tätt tilsammans. Här är wel sill: men then är wel twå eller tre resor större/ än then i Swerige. Ljes är här Twalth Dikop/ Horrest/ Suger &c. Om sommaren kan man intet insalta någon fisk/ vtan om wåhren och hösten. Abbor är här wel ock/ men ser intet så vt/ som then i Swerige. Om wintren bruka the här intet fiskia/ vtan the som bo nära wid saltsiön/ ther the få Abbor och Twalth om winteren/ och föra then 60/ 80 Engelska mihl åt *Philadelphia* at försäljas. Fisk.

§. 39. At jag må nu litet nemna om Hedningarna, som här äro til stor mykenhet/ jemwel til åtskillig slag och tungomåhl. Doch bo the nu intet så nära til Hedningar.

the Christna / emedan the intet stengia omkring thet the plantera: som är *Magis* och Bönor. Hwilket är all then säd the hafwa. The lefwa allenast af hiortekiött: thet the koka och äta alt vtan salt. Äro eljest mykit swinachtige: holla ingen *diæt*: vtan ibland mitt i natten kunna the stiga vp / koka / och äta på backan / ther the äro. The bruka intet bord eller stol. Hafwa ingen hus: vtan skiuhl af barck om sommaren: om wintren giöra the sig kojor af barck något tätt / at the kunna holla vt sniö och regn. The Christne hafwa här i *America* intagit landet vt med siösidon / doch at the kommit på några stellen några hundrade mihl ifrå sion. Och så äro the boende longt i Norden / och ytterst i Söder på thenna America. Nu bo hedningarna gent emot them i skogarna: at the hafwa intet land nära watnet / fast the komma thit neder at jaga. Theße äro af åtskillige

Hybel.

na-

nationer och tungomåhl / at then ene intet förstår then andra.

§. 40. Theße Hedningar / som bo ofwan oß / kallas *Lenakokin*. Litet lenger i Norden bo andre / som kallas *Miniſſing*. An lengre bortto i Canada bo fem nationer, *Makatenara*, *Decjocxo*, *Taſſena*, *Calmeroinge*. Wti Seqvana revier, som löper genom Virginon och Maryland, bo Hedningar / som kallas *Mincos*. Alle theße hafwa sina åtskillige tungomåhl. Theße alle hafwa warit ett stridbart folck. The hade i 40. åhr krig med fem nationer wid Canada. Tå the hade krig / sade the intet hwar annan til / hwar the skulle mötas. Och sende the intet til hwar annan tekn / tå the wille slås: utan hwar the mötas i skogen / så falla the an. The brukade tilförena / som the äldste af the Swenska weta tala om / at the gingo 7. och 800. tilsammans at skiuta diur / then ene efter then andra. Hwad the skuto togo the äldste up at bära in til astonen / ther the tå hade sitt nattlägre. Uå såda-

Af åtskillige nationer och tungomål.

Huru the kriga.

na theras nattlägre achtade theras fiender. Men nu gå the intet så tilsammans.

Mincos äro them Swenskom trogne.

§. 41. Theße Mincos hafwa warit them Swenskom mykit trogne. Så at tå theras närmaste Hedningar *Lenakokin* wille falla på them/ så hafwa the förhindrat / och budit them slås med sig / och intet med the Christna. The holla mehr af the Swenska/ än af the Engelska: och kalla them sina bröder. *Qvækerna* kunna the intet lida.

Theras omwendelse.

§. 42. Thet är elendigt med them, at the lefwa vti ett så andeligit mörker. Gud vplyse och beweke Öfwerhetens hiertan/ at senda några til at försökia omwenda them. Vti nya England äro några af them omwende: at the hafwa Bibelen i theras språk. I förledit åhr sende Drottningen af England en Prest til at omwenda allenast the Hedningar i Newyorek och Albanien. Önskande woro/at och några kommo thit. Thet swåraste är/ at the bo intet på något

wist

wist stelle. Så är thet ock intet li-„
tet hinder, at the se the Christna„
lefwa/ som the/ ja werre än somlige„
af them. Wore thet en sådan åt-„
skildnat emillan oß och them vti„
lefwernet / at wi kunde säija til„
them/ som the helige fordom sade:„
Non de nostro, sed de illorum nu-„
mero, som fylla sig/ som hora/ som„
stiåla/ som swärja &c. Tå skulle„
Hedningen få bätre tanckar om„
wår tro och läro. Men når the se/„
at wi lefwe/ såsom the/ mena the;„
blifwer thet bätre med tig efter„
döden med titt lefwerne/ så blif-„
wer thet ock med mig: tu må tro„
hwad tu wilt.

§. 43. The äro eljest ganska grym- Grymme
me och pina sina fångar; at the i emot fån-
thet anseendet äro barbarorum bar- gar.
bariſſimi. The brenna them len-
ge lefwande; binda them wid en på-
la/ och binda torr strå omkring them/
thet the tenda elden vppå. Men först
bita the näglarna af them/ slå sönder
hofwudskålen på them. Och så kunna
the wel en hehl dag/ ja lenger pläga
them til dödz.

§. 44.

Gifter-mähl.

§. 44. Jag kunde ock wel tala om, huru theras pigor, tå the wilja gifta sig / moste gå teckte på hofwudet ett helt åhr; och then tå wil hafwa henne / tager af tecket. Huru the ock bruka begrafwa sina döda: at the binda benen tilbaka åt ryggen. Och tå settia the liket i grafwena.

Begrafning.

Sandels styra beswär.

§. 45. Förr än jag sluter / wil jag upteckna för Högwyrd. Fadren mina tanckar. Jag hafwer nu warit här i landet öfwer 12 åhr / och föreståtт thenna Församling wid Wiccacow, som är wida omkring spridd, at somlige hafwa 9. 12. 15. 18 Engelska mihl til kyrkio: at the hafwa fordrat stor upwachtning / serdeles emedan the bo ibland så monga ulfwar och swermeandar / som Qvæker, Anabaptister och Presbyterianer. Hos them / uti theras egen hus hafwer jag åhrligen hollit Catechismi förhör / offta them besökt at döpa theras barn, och besökt the siuka. Förutan the som bo 40. andre 60 mihl ifrån kyrkian, them jag åhrligen några gångor besökt etc. Alle-

na

na hafwer jag ock warit och ingen hielp haft. Twå predikningar äro hwar Sön- och Helgedag hollne. Och ofta predikat tridie gången i Engelska kyrkion på Engelsko i aftonsången. Så at jag nu begynnar litet tröttna. Och skulle gerna se, jag kunde komma hem. Och en annar god Prestman i mitt stelle hit sendas. Dock lemnar jag alt i Gudz skickelse / och Högwyrd. Fadrens wilja och goda behag &c. Philadelphia then 28 Junii 1714.

Andreas Sandel.

Han kom ock åhr 1718. heim. Och fick Hedemora, en god Församling.

§. 46. I thetta åhr 1732. såg jag ock försedd med Kongl. Fullmacht til America, och här i Skara Domkyrkio af mig wigd til prest *Gabriel Falck*, hafwande med sig min bref til Biskopen och Societeten i London, och til the wåra i America. Cabriel Falck send til America.

§. 47. Så myket om mina bestelningar in til thenna dag i the Christna Församlingar vtom riket, helst vti America. Kortteligen hafwer jag gif-

Min lille Cateches.

gifwit thet tilkenna vti Dedicationen för min Lilla Cateches, then jag hafwer förnemligast skrifwit och af trycket vtgå låtit / för the Swenskas skul i America. Thit jag ock allaredo stor mykenhet sendt hafwer: skal ock efter hand thit senda. Min Son / Jesp. Swedenborg har ock i then lilla Tractaten, kallader then Suckande *Jeremias*, vti Dedicationen til Kongl. Rådet / Gref Dyckert vtlåtit sig / huru the wäre ther i America kunde hulpne blifwa.

§. 48. Jemwel för theras skul i America hafwer jag hos Höga Öfwerheten vti vnderdånighet trägit anhollit om Swenska Bibelens tryckiande i regal octavo. Som ock / vppå salig Commercie Rådetz Sebast. Thams bekostnad, här i Skara tryckt är, hwar af stort partie är sendt til America. Hwarom i mitt förespråk til samma Bibel.

Bibelen tryckt i Skara och send til them i America.

§. 49. Åhr 1725. om sommaren hafwer jag vtsedt twå vnga skickeliga, lärda och af Gudi med herliga embetes gåfwor begåfwade, och sålunda

lunda tienl ge prestmån / at fara öf-
wer til America, then ene heter *Pe-*
trus Tranberg, then andre *Andreas*
Windrufwa. (Then jag i prestabref-
wet kallade *Drufwa*, för thes bro-
ders grufweliga och ohörda miſsgier-
ning skul / som ligger hos ens mans
hustru / rår henne med barn / och
låter döda hennes man / fick ock
stegel ther före.) Then förre för-
sedd med Kongl. Fullmacht, then seh-
nare / efter Kongligit tilstånd / med
min. Thet tryckta preste-breswet,
jag med them sende / såsom ett wå-
ge pas / låter jag här införa / och ly-
der så:

Mag. Anders Windrufva och Peter Tranberg sendas til America,

JHERrans Namn!

Så sendas nu åter / medels thens
Alsmechtigas försyn / twenne vnge
prestmån / Wyrdige och Wellärde
Mester *Peder Tranberg*, och Mester
Anders Drufwa, til the Swenska
Församlingars tienst i Pensylvanien
i America. Then förre försedd med
Hans Kongl. Majestets nådiga Full-
macht / then sednare / efter Högstbe-
melte Konungs tilstånd, med min, at

wara

wara then förras reſcamrat / och til hands; om någor af the Swenſka Preſterna ther ſkulle ſiukna eller dö. Then högſte Guden hafwer ganſka faderligen och vnderligen welſignat thetta wercket. Faderligen, når högſtbepriſelig i åminnelſe ſalig Konung Carl then XI. för fem och trettijo åhr ſedan / befalte mig omwårdnaden öfwer the Swenſka Barnen i America, war theras tilſtånd ſå vſelt, at the hade ingen preſt, ingen kyrkio / ingen bok, än ſider Bibel. Men nu hafwa the efter hand ſå förkofrat ſig / at the hafwa bygdt ſig fyra kyrkior / fått fyra preſter / och mong hundrad Biblar, några tuſende Vſalmböker / och andra Gudeliga böker til ymnogt antahl. Si / ſå faderligen hafwer GUD welſignat thetta wercket. Vnderliga hafwer ock GUD wercket befremjat. Alt hwad thit är förſendt / ware ſig preſter, böker eller bref / thet hafwer kommit fram oſkadt / at intet blad på ſå long wåg til landz och ſiös är förkommit. Vnderligen war ju thet:

hwil-

hwilket jag ei må förtiga. När jag åhr 1714. hade skrifwit/ och sendt til them i America monga bref inslutne vti Kyrkioherdans Herr Norborgs i London, förgicks skepet emellan Giötheborg och England, och alt hwad i skepet war/ förutan folck/ som med största lifzfahra kommo til landz. Men mitt bref-paqvet fans några dagar ther efter igen wid Flanderska stranden, thet en fiskiare hade vptagit. Skepparen Johan Schmidt kende paqvetet igen, och förde thet med sig til England och lefwererade thet i Mester Norborgs hender. Kom ock sedan wel fram til America. Skepparen har ther på gifwit sitt witnesbyrd; och ibland annat också thetta betygat: J perceived presently it was the same paket J had received at Gottonborg, wich were the only litters J had am board that were saved, althoug someting demayd by the water. Thet är: Jag förmerkte strax/ at thet war thet samma paqvet, som jag i Giötheborg hade emottaget/

hwil-

hwilket war thet endaſte bref ibland monga andra ſom jag hade om bord, ſom wardt frelſt/ehuru wel litet ſkadat af watnet. Si/ſå faderligen och vnderligen hafwer GUD låtit ſig wårda om the Swenſka i America. Hans namn ware therföre åhra och lof ewinnerliga! Hwar af jag merkeligen ſtyrckes/ at på alt möjeligit ſett ſökia theras andeliga welferdz befordran. Hafwer ock/näſt Gud/orſak at hembåra wår Nådiga höga Öfwerhet theras Kongl. Majeſteter här i Swerige vnderdånigſt tackſäijelſe/ ſom draga all Konglig omſorg för the wåra i America. Konungen öfwer alla Konungar bekröne them här i lifwe med alſkiöns welſignelſe: och med herlighetennes kronor i himmelriket! Sedan hafwer jag ock ſtor orſak at berömma then widt berömda Societeten i London, hwars id och Gudeliga bekymmer är/at Evangelium må vtſpridas vtom riket på widaſt aflägna orter. Samma Societet hafwer bewiſadt ſtora welgierningar emot wåra preſter i America,

och

och förährat them / som resa hem til Swerige / wackra resepenningar. Wel 900. Dal. Kop:mynt. Gud welsigne them tvsendfalt igen! Hwilket jag wid alla tilfellen skal weta med beröm ihogkomma. Och nu til slut beder tiensteligen och fliteligen samma Societet och flera / at theße til America resande personer / Mester *Peder Tranberg*, och Mester *Anders Drufwa*, motte få hugna sig af samma bewågna gunst och befordran / på theras longa och ewentyrliga reso. HERrans Engel ware med eder på wägenom / och före eder helbregda thit och hem igen; Gudz welsignelse ware med eder / at ther mykit gott vtretta / til GUDz namns ähro, Christi Evangelii vtspridande / och monga siälars ewiga salighet! Skickom oß ju så / at hwar och en af oß / som HERran tienar, motte på then stora rekenskaps dagen / tå efter frågas skal huru punden äro anlagde / få höra thenna hugneliga rösten: **Ah tu gode och trogne tienare / öfwer en ringa ting hafwer tu**

Tob. 10. v. 11.

warit trogen/ jag skal settia tig öfwer mykit: Gack in i tins HErras glädie. Matth. 25: 21.*
Brunsbo then 15. Sept. åhr 1725.

Jesperus Swedberg.
Biskop i Skara, och öfwer Swenska Församlingarna i London i England, och i Pensylvanien i America.

På Latin lyder thet så:

In Nomine Domini.

Per divinam summi Numinis providentiam, in usum Ecclesiarum Pensylvaniæ in America, nunc iterum floridæ & integræ ætatis sacerdotes reverendi & doctissimi Domini, Mag. *Petrus Tranberg*, & Mag. *Andreas Drufwa*, ablegantur. Quo-

*Gerh. t. 4. de B. O. §. 117. & t. 9. de V. Æ. t. §. 64. & 127. Röber. Conc. Fun. sing. P. 2. p. 569. Wandal. de J. R. l. 2. c. 4. Drex. Rosæ. P. 2. c. 4. §. 3. Gazophyl. p. 3. c. 7. §. 3. Calvini Institut. l. 2. c. 3. n. 12. l. 3. c. 15. n. 4. Bidemb. Prompt. Exeqv. P. 1. p. 82. Schef. t. Conc. Funebr. p. 670. Herman Leichpr. p. 4. §. 327.

Qvorum ille ſacræ Regiæ Majeſtatis diplomate & auctoritate, hic vero meis, e clementiſſimi Regis indultu, literis munitus eſt, ut fidus itineris comes & adjutor, ſicubi contingeret, ut Svecanorum ſacerdotum aliqvis vel in morbum incideret, vel vitam morte commutaret. DEus Opt. Max. paterne admodum & mire operi huic adfuit ac benedixit. Paterne. Ubi namq; Glorioſiſſimo & Beatæ memoriæ Regi Carolo XI. ante hos annos XXXV. Svecanarum in America Eccleſiarum curam mihi demandare placuit, tam miſera earum fuit conditio, ut nec ſacerdotem, nec templum, nec librum ullum, nedum Biblia haberent. Nunc vero felici propagine eo usq; ſuccreverunt, ut qvatuor nitida templa ſibi exſtruxerint, qvatuor inſuper Paſtoribus, plus centenis exemplaribus, ingenti Pſalmorum & aliorum utilium librorum copia auctæ ſint. Mirabiliter etiam operi huic DEus incrementa dedit: Nam qvicqvid

illuc transmiſſum eſt, ſive ſacerdotes, ſive libri, inoffenſo & ſalvo itinere ad Americanorum portum devectum eſt, ut ne folium, vel pars minima libri alicujus perierit. Mirum ne fuit, nec enim hoc ſilentio prætermittam: qvod anno MDCCXIV. Eccleſiis Americanis complures literas Plur. Reverendi Paſtoris in Anglia Mag. Nordborgii literis incluſas mitterem, fracta inter Gothoburgum & Angliæ litus navi, & omnium, qvæ in ea erant, exceptis hominibus, jactura facta, literæ tamen meæ, poſt aliqvot dierum ſpatium in Flandrico litore a piſcatore inventæ ſint. Navarchus Joh. Schmidt easdem agnitas in Angliam ſecum portavit & Mag. Nordborgio in manus tradidit. Qvæ etiam poſtea feliciter in Americam pervectæ ſunt. In cujus Rei fidem ſcriptum teſtimonium prædictus Navarchus dedit. Cui inter alia hæc inſunt verba: J perceived preſently it was the ſame paket J kad received at Gottonborg, wich were

the

the only litters J had am board that ſaved, altoug ſome ting demayd by the water. Hoc eſt: mox percepi easdem eſſe literas, qvas Gothoburgi acceperam, qvæ etiam unice inter multas alias fidei meæ commiſſas ſervatæ ſunt. Etiamſi aqvarum injuria nonnihil attritæ. En tam paternam & meram Svecanorum in America curam DEus Opt. Max. habuit: Nomini ejus ſit laus & gloria æterna! Amen! Hinc itaq; magnus mihi animus, & ingens qvaſi calcar additur omni modo poſſibili in id incumbendi, ut eorum ſalutem promoveam. Æqvum itidem mihi & perneceſſarium eſt, poſt DEum, utriq; ſacræ Regiæ Majeſtati devotas agere gratias ob noſtrorum in America curam prorſus regiam. Rex Regum omnigena felicitate in mortali hac vita eos coronet! Et tandem juſtitiæ & gloriæ coronis inter cœlites! Deinde juſtiſſimam habeo cauſam laudibus extollendi Illuſtriſſimam Societatem Londinenſem, cujus zelus

& pium desiderium est, ut Evangelium Christi inter gentes longissime dissitas propagetur. Eadem enim Societas Sacerdotes nostros Americanos ingenti beneficiorum cumulo mactavit: lautissimas itineris impensas, singulis qvandoqꝫ 900. Thal. Cupreorum viaticum præbendo. Multiplices gratiæ vices DEus illi refundat! Nec apud me laus eorum unqvam intermoritura est. De cetero, ab eadem Societate & pluribus enixe & officiose expeto, ut supra nominati in Americam tendentes Sacerdotes Mag. *Petrus Tranberg*, & Mag. *Andreas Drufwa*, sub itinere suo longo & infesto, eandem gratiam læti experiantur. Angelus Domini comes vester & dux viæ sit, & incolumes vos illuc manuducat! Adsit vobis divina benedictio, ut in Nominis ejus gloriam, Evangelii Christi propagationem, & animarum procurandarum salutem multum proficiatis! Omnes & singuli, qvotqvot Domino servimus, sic nos geramus,

Ut

Ut unusqvisq; noſtrum in magno illo rationum & Judicii die, ubi diſpenſatorum talentorũ qvæſtio erit, iucundam hanc vocem audiamus; *Serve bone & fidelis, in exiguo fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: ingredere in gaudium Domini tui.* Brunsboæ die XV. Sep. A:o MDCCXXV.

Jeſperus Swedberg, D.
Scarenſis & Eccleſiarum Svecarum Londini Anglorum, & in Penſylvania in America, Epiſcopus.

Högwyrdigſte Fader / Höggunſtige Gynnare.

§. 50. Wi hafwe wel med ſtörſta hugnat och glädie erfarit then goda Gudens omwärdnat om ſin dyrt kiöpta Förſamling här på orten; at Han / efter ſin nådiga lofwen / henne bewara / och med ſitt heliga Ord och Sacramenter / hwareſt hon på jordenne wara må / förſörja wil. Hafwer ock / genom ſitt dyra redſkap, Konungen i Swerige / ſamt Högwyrdige Fadren bewiſadt

Bref til mig ifrå Wiccacoy och Chriſtina Förſamling.

wisadt på oss sin högstberömliga nåd och omwärdnat/at en gång finnas motte/ thet the icke
Luc. 13. v. 29. allenast af Östan, utan ock af Westan, skola komma at sittia til bords med Abraham, Isac och Jacob i Guds rike.* För hwilken nåd GUD ware ewinnerligen ährad och prisad! Ty at wi nu intet nemne then nåd/ som högstbemelte Hans Kongl. Majestet Konungen af Swerige har oss bewisat/ thet wi i ett annat bref hafwe underdånigst betygat/ så kunne wi/ tå wi besinne wår wida ifrå Swerige aflägenhet/ jemwel wär oförmögenhet/ at någon tienst bewisa/ intet tillfylleست bepriſa Högwyrdige Fadrens stora godhet emot oss; at thet hafwer behagat Högwyrdige

* Osiand. h. l. Chemnitii. Harm. Evan. c. 117. p. 1682. Calixti Conc. Evang. 2, 5, 35. Hildebr. p. 5. Harm. Evan. c. 32. Delrio t. 2. Adag. p. 448.

dige Fadren hafwa sådan omwårdnat / beswär och omkostnad ospard för wåra siälars salighets befremjande. Hederliga och Wellärda Prester hafwa blifwit hit til oss sende / som til sanna Christendomens befordran och wåra siälars salighet / efter sin högsta förmågo / hafwa anwendt all trogen flit och omsorg. Biblar / Psalmböker / med monga andra Gudeliga böker / hafwe wi then ene gången efter then andra / så wel ifrån Hans Konglig Majestet Konungen i Swerige / som ifrå Högwyrd. Fadren bekommit. Wi prise oss sannerligen lyckaliga / at wi icke allenast äre blefne werdige / at en Biskop må hafwa omsorg om wåra fattiga siälar: utan ock / at wi kunne beröma oss af en sådan Biskop / som hafwer en oförliknelig ifwer för Gudz åhro / och siälarnas salighet. Thet ibland mycket annat thes af trycket ut-

gångna gudeliga och hiertröri-
ga böker betyga. En Biskop/
som wi förstå/ står i stor nåd och
gunst hos Konungen; och kan
til wårt bätsta myket gott vt-
retta. Wi tacke Gud för en så-
dan nåd. Och ther jemte erken-
ne Högwyrdige Fadrens stora
omsorg/beswär och omkostnad
med allerödmiukasta wyrdnat
och tacksäijelse. Fast wi intet
wete/ på hwad sett wi kunne
någonsin sådan godhet förskyl-
la/ så skole wi doch icke stå til-
baka/ at anholla hos then goda
Guden/ som wißerliga teckeliga
anser sådan Högwyrd. Fadrens
nit och ifwer öfwer sin För-
samling/ han wille welsigna
Högwyrd. Fadren med andelig
och lekamlig nåd. Huru med
oß eljes tilstår/ lärer Ähre wyr-
dige Probsten Herr *Eric* Biörck,
som nu med sin *Familia* begifwer
sig hem til Swerige/ någorlun-
da kunna beretta. Han hafwer
här i landet mykit gott vtrettat
både

både hos the Engelska / som hos the Swenska. Och med sina vpbyggeliga predikningar / och mechta dygdiga lefwerne ett stort berőm inlagdt / och efter sig lemnat: at både Swenske och Engelske hans borttgång med monga tårar beklaga. Gud ware hans rika lőn! och hielpe honom med sin *Familia* wel och lyckeligen til then ort / GUD och Konungen honom kalladt hafwa! Wi anholle och allerödmiukast / thet Högwyrd. Fadren icke wille förtröttas / at här efter / som här tils / wara oss biståndig; och ansőkning giöra hos Höga Öfwerheten om Biblar och andra gudeliga böker. Gud förlenge Högwyrdige Fadrens dagar / och welsigne them med allskiöns andelig och lekamlig welmågo. At wi af Högwyrdige Fadrens hielp och bistånd måge få lenge fegna oss. Och wi befalle Högwyrdige Fadren med sin Höga *Familia* :::

Datum

Datum Pensylvanien åhr 1714. then 6. Maji.

Kyrkiowerdar i Wiccacow Församling.

Peter P. R. Rambo.
Johan Slile.
Gösta Göstasson.
Johan J. S. Slile.

Kyrkiowerdar i Christina Församling.

Carl Christopherson Springer.
Johan Anderssson Göding.
Matthias Petersson.
Evard Robinson.
Lucas L. S. Sledham.

§. 51. Vttog af ett annat bref ifrån en annor Församling samma gång med Herr Probsten Biörck, (jag giorde honom ther til Probst/) bekommit.

Bref ifrå them i KathKungs Kihl.

Högwyrdige Fader i Christo/
Höggunstige Gynnare.

Thet Gudeliga nit/ som Högwyrdige Fadren drager om the Swenskas andeliga welstånd i thenna orten/ erkenne wi med största

största wyrdnat och tacksäjelse. Och fegne wi oss nu ther af så mykket mehra / som wi nu äre i stor brist både på lärare och böker. Och wi kunnom här med drista oss få lof at ödmukeligast beretta wårt tilstånd: och ther jemte ansökning giöra om hielp och medel: hwar med wår Christna lära / och wåra siälars salighet må befordrad warda!

Här komma the at widlöfftteligen beretta, huru the hafwa kommit til at afsöndra sig ifrå andra Församlingar. Bekenna sitt oförstånd: bedia om förlåtelse, prest, böker etc. Och sluta the brefwet således:

Wi bedie ödmukast / at Högwyrd. Fadren intet så vptager thetta / som wi i någor måtto föreskrifwe hwad i thetta måhl må giöras: vtan wi hafwe här med allenast welat ödmukeligast vpteckia wår mening / och wärt omdöme / så wida wi äro mehra bekante om ortens beskaffenhet. Lemnande Högwyrdi-

wyrdige Fadren at giöra och förordna här vti / hwad som honom helst och rådeligast synes. Wi hafwe wel intet / hwarmed wi kunne förskylla Högw. Fadren för sitt stora beswär och omwårdnat för oss. Doch skal hos oss intet fehla / at senda vp trogna böner til then goda och Alsmechtiga Guden / han wille förlåna Högwyrd. Fadren allskiöns welsignelse / wishet och vplysning i sitt höga Embete / samt styrckio och kraffter i sin höga ålder. At wi här efter / som här tils / motte få lenge fegna oss af Högwyrdige Fadrens goda hielp och bistånd. Förblifwe ::: KathKungs Kihl i Westyardy 1714. then 10. Martii.

Andreas Hoffman. G. P.
Johan. Heding. J. H.
Olof Peterson. O. P.
Peter Cock. X.
Joh. Hoffman. Senior. J.
Andreas Lock. A. L.

Tho-

Thomas Denisch. T. D.
Hans Peterson. H. P.
Hans Halton. S.
Stephan Jons. S.
Elias Fisch.
Jöran Keen.
Jöran Holsten.
Peter Lock. P. L.
Johan Mulika.

§. 52. Af blygsamhet skulle jag hafwa fördrag at sådant anföra och beskrifwa, som lender til mitt berömm/ och låta alt wara tyst/ hwad jag ther i America, genom GUDz nådiga bistånd/ vtrettat hafwer, På thet jag icke motte synas wilja vtropa mitt egit beröm; och lada vppå mig afwundzfulla menniskiors widriga omdöme/ som jag nogsamt sådant förspordt hafwer. Men/ som sagdt är/ at lefwande och tilkommande måga hafwa någon kundskap om Gudz godhet och vnder i thet så kallada Nyja Swerige: jemwel at vpweckias til at honom therföre prisa: samt bedia GUD för theras ytterme hra welstånd / hafwer jag thetta

Hwi jag thetta anförter.

thetta af enfalligo hierta giordt. Sammalunda torde ock någor from Christen bewekas at vnderhielpa wercket / och befordra theras welferd efter min afgång. Ty achtar jag rådeligit at ännu til the förra afskrifwa och införa ett wackert församlingens bref / så lydande:

Högwyrdige Fader i Christo / Höggunstige Gynnare.

Bref ifrå Christina til mig.

§. 53. Såsom thet hafwer behagat then stora Gudenom / genom sitt Guddomliga råd och allwisa förseende / at Hans Kongl. Maijestet af Swerige hafwer behagat i nåder hemkalla Herr Probsten *Eric* Biörck / för thetta thenna *Christina* Församlings trogna och nitelskande / och i long tid welförtienta lärare och siälasörjare. Hwilken en sådan GUDz och Kongl. Maijestets nådiga kallelse at efterkomma: och at endteligen werckställigen ther i orten fegna sig af / Herr Probsten är nu resferdig med hela

hela sin Förnäma *Familia*, at begifwa sig på hemresan til sitt Fädernesland. Tå wi / efter wår skyldiga plicht / hafwe gifwit then Högåhrewyrd. Herr Probsten ett sanferdigt *Testimonium*, med wåra namn och wahnliga bomercken bekräfftadt och stadfest / huru han här ibland oß nu wti Sexton åhr hafwer förhollit sig så wti lärdom / som lefwerne. Ja så / at the / som wtom oß äro / såsom *Presbyterianer*, *Anabaptister*, *Qvæker* och sielfwe Hedningarna hafwa elskat honom. Icke förståendes / at han hafwer i endaste prick eller titel *favoricerat* theras läro / wtan then redeligen och beskedeligen bestridt, enär the ther hafwa gifwit tilfelle til. Hwarwtinnan then Högåhrewyrd. Herr Probsten hafwer giordt / såsom en trogen HERRans tienare / och wi äro ther witne til. Hafwer också mykit mindre mistat någon af sin Församling /

som han heller omwendt monga af andra til then rena läron/ och them döpt. Hwar til Herr Probstens så *Exemplariska* lefwerne intet litet vtrettat. Gud Alsmechtig welsigne/ beskydde/ bewarе och med sina Heliga Englar ledsage honom wel igen til sitt Fädernesland/ at få ther, efter just icke här/ men oinsider förneinligast i thet tilkommande niuta fruchten vtaf sitt ibland oß mödosamma arbete! Men hwad kunne wi säija mehr? Wi arme och owerdige menniskior til all then nåd wi så oföranderligen bewerdoms med. Wi kunne ei finna ord/ mindre något annat/ at som sig bör, på thet ödmiukaste betacka Högwyrdige Fadren, för then stora osparda siåla omsorg/ bekymmer och beswär / som han drager för oß så fierran aflägne, at intet senda en för en, vtan twenne lärare och predikanter af sådan rik lärdom och förstånd i skrifftenne/ at predika för oß Gudz heliga och saliggiörande ord grundeligen och vttydeligen. Och med all

Prester-nas o ri m ther.

som

som största flit drifwa och lära Catecheſen, efter thet maner/ som wi äre wahne. Hafwande faſt stora gäfwor vti predikande til allas wår ſtåla nöije. Wi önſke, at wi icke allenaſt kunde åſtadkomma något til theſſa wåra kiära lärares nöije och vpmuntring i theras ſwåra embete ibland oß/ vtan hoppoms/ ther icke något inißförſtånd hos them må wara vpkommit/ i thy the intet juſt kunde finna oß/ ſom lefwe här på en ſå fierran och ſällſam ort ifrån wårt gamla Fädernesland/ ſom the ther woro wahne, at alt ſådant må hos them blifwa mehr och mehr beqwåmat och afrögdt, tå Gud vnner oß at lengre lefwa tilhopa; och the öfwerſe med oß the fehl wi nu må hafwa. Åhr 1713. then 1. Maji aftrådde Herr Probſten Biörck ifrå wår Förſamling, och Mag. *Andreas Heſſelius*, och Herr *Abraham Lideni-us*, antogo tå Förſamlingen i HERRans namn. Och efter Förſamlingens Ledamöter bo mykit aflägit ifrå hwar andra/ ſom hafwer för-

orsakat wår förra lärare stort beswär: så hafwa the ße Högährewyrdige Herrar så kommit öfwerens, at Magist. Hesselius predikar stundom wid Christina kyrkio, och Herr Lidenius på Södra sidon Delavare Reviere: och ombyta når the kunna. Men höra doch alle til wår Christina Församling. Warande vnderrettade/ at the Swenske, som bo på Södra sidon Revieret wid Kathkungs Kihl, hafwa skrifwit til Fädernes landet at få en prest/ tå the hafwa tilförena måsta parten hördt til thenna Församling. Men genom en Tolstadii bedriffter, en prestmans, som kom för några åhr sedan ifrå Swerige, intet lagligen send/ och vtan bewis och paß/ bedroges the inwånare wid Kathkungs Kihl, och bygde sig ena kyrkio/ ther han Tolstadius predikade. Men hans tid war kortt/ och lefde intet lenge. Efter honom fingo the en Auren, som ock förledit åhr är afleden. Så at nu afwachta the Högwyrd. Fadrens beslut och wilja ther vtinnan/ samt gunsti-

Lidenius och Andr. Hesselius prester i America.

Tolstadius.

Auren.

gunstiga swar. Men wi hoppoms at Herr Probsten wil och kan förnöija Högwyrdige Fadren i alla omstendigheter om the inwånare wid Kathkungs Kihl: at som mästa parten förr hörde til Christina Församling/ och Herr Lidenius nu predikar för them hwar tridie Söndag/ så skulle och borde the nu med retta höra til Christina Församling. Wi bedie ock Högwyrdige Fadren ödmiukeligen och tiensteligen, at som för wår tiltagande vngdom serdeles fattas Catecheser och A. B. C. böker, om mögeligit woro/ wi kunde få theßa samt några Exemplar af Högwyrd. Fadrens Ny-vplagda Catecheser, i hwilka wi finne en hel grundelig och vttydelig/ och med Gudz Andas serdeles gåfwor sammansatt vttydning. Wi vnderståm oß icke at begiåra thetta/ vtan emot förskyllan på ett eller annat sett.

Begiåra böker.

Min Cateches.

Sluteligen betacke wi samtelige Högwyrd. Fadren för sina så hiertköriga skrifwelser til oß: som ther jemte för all then stora omsorg, mödo

och beſwär / ſom han hafwer haft oſpard för oß / och än dageligen hafwer, både hos Hans Kongl. Maijeſtet / ſom med ſå monga ſwårheter ſielf ſå longt hem ifrå är öfwerhopad / och kan doch ſå nådigſt tenckia på oß arma: Så ock the höga Kongl. Råden. Then allrådande Guden, ſom ſina närmaſte dyra anförare för ſitt folck / här på jordenne med ſin Gudomeliga Råd och Råd bekröner och anförer / förhielpe wårt Fädernesland ännu til bätre tilſtånd, än wi nu ſom offtaſt ſpörje! Fridſens Gud vtwiſe en wåg til fridens erhollande! Han giöre ſin Smorda til ett vnder / och beware honom hwar han wiſtas, them ſinom til hugnat / men fiendom til ſkreck, och eftertancka, hwad för en Gud han tienar, och kan driſta vppå / och omſidor til allas glädie heim förhielpe! Men hwad kunne wi med alt thetta / ſom wi wel borde / recompenſera Högwyrdige Fadren. Thet endaſte wi ege / och thet wißeſta wi kunne åſtadkomma är / at kommer Högwyrd. Fadrens Son hit, ſom wi

Lofwa fegna min Son Jesper.

höre

höre omtalas i wåra Lärares bref. O huru otacksamme wore wi tå, om wi honom intet til thet ytterſta fegnade! Men eljeſt wår ſtadige plicht ſkal ſtadigt wara/ at hafwa Högwyrdige Fadren vti ett wyrdſamt minne/ och anholla hos then nådiga GUDEN/ at Han wille biſtå Högwyrdige Fadren vti ſitt ſå höga och förnåma, faſt ån ther hos beſwärliga ombetrodda Embete, med ſins Helga Andas nåd ſtyra och rådföra/ och wid ſin höga ålder ån wid manliga kraffter beholla/ och yttermehra welſigna. Serdeles at wi ſå nyplantade här måge ännu i mong åhr hos Hans Majeſtet och andra Höga Wederbörande om wår ſiåla welferd arbeta. Hwar vppå all wår timeliga och ewiga welferd henger. Tå wi ſålunda recommendere oß och the wåra ån ytterligare, jemte wår trogna lårare Herr Probſten Biörck/ med ſina anhöriga vti Högwyrd. Fadrens faderliga gunſt och ynneſt. Med förbliſwande/ efter wår ytterſta förmågo/ Högwyrdige

Bedia Gud för mig.

Fadrens wår gunstige och mechtige befordrares. Datum Christina then 9. Apr. 1714. vti Delavare Reviere i America.

Tienstskyldigste tienare:

Johan B. Hendricson.
Peter Peterson.
Conrad Constantin.
Lucas Siddon.
Henric Oranne.
Christopher C. Stidden.
Jacob Stille.
Henry Hoddon.
Wohle O. Pâvelsson.
Jacob Henricson.

Magistrat.

Carl Christoph. son Springer.
Lucas L. S. Stedham.
Edvard E. Robinson.
Matthias Peterson.
Peter P. Macuson.
Jacob von Cullen.
Asmund A. Stidden.
Eric Ericson.

§. 54. Jag wet wel, thet jag offta sagdt hafwer / at monge tyda mig til last / at jag sådana bref anförer, som wore thet mig til beröm och påtal skryt giordt. Werlden och the wrånge och afwundzsiuke måga döma och fördöma / hwad the wilja / och huru the gitta en gång förswarat. Mig är thet nog / at jag hafwer ett gott samwet. Kunde ock then store Apostelen Paulus om sig så skrifwa; Wår berömelse är thetta / nemligen: wårt samwets witnesbyrd / at wi vti enfallighet och Gudz renhet / icke vti kiöttzlig wishet hafwe wandrat på werldenne.* Jemwel thetta; Jag warder dageliga öfwerlupen / och bär omsorg

Att jag anförer, thet til mitt beröm lender.

2 Cor. 1. v. 12.

Cap. 11. v. 28.

* Scriv. Thesaur. 3, 4, 34. 3, 22. 12. ff. Et Herligkeit. P. 1. p. 79. Et Biblia parva, 590. ff. Et Christ. Weiß Scriv. Selenschatz Krafft und Safft Med. 43. Joh. Schmid. Gewißen Pred. Conc. 2. Empor. Funebr. Conc. 13. Steng. Jud. 69. l. 1. c. 21. n. 14. Drex. Phaet. c. 62. §. 6.

sorg om alla Församlingar.* Petrus förtröt intet ther på / eller afwundades ther wid / vtan berömer thet Paulus skrifwit hade; Efter
2 Petr. 3. v. 15. then wishet / som honom gifwin war. Hwi må jag ock icke beretta ther: mongfalliga och stora Gudz nåd, som mig också här vtinnan wederfaren är? Jag mißvnner ingom androm then förmohn GUD them vnner och tildelar. Af GUDz
1 Cor. 15. v. 10. nåd är jag thet jag är / säger jag åter med Paulo synda-och mehn-löst / och hans nåd hafwer intet fåfengt warit

* Scriv. Thesaur. 3. 3. 21. & 11. 17. Et Gedencksprüche Ann. Mariæ. 472. ff. Et Biblia parva 2. 582. ff. Qvensted Ethica Pastor. Monit. 50. J. Arnd. V. Chr. l. 2. c. 22. l. 5. 49. §. 8. Beerns Erqwickstund. 2: 17. Gerh. t. 6. de Min. Eccl. §. 263. Arnold Epistol. Kirchenpostil. 785. ff. Nucleus Tarn. Apostol. 246. seqq. Mayer Evang. Engel, 2. l. 34. ff. Drex. Rosæ P. 2. c. 14. §. 7. Misand. Delic. Bibl. N. T. an. 97. p. 616, seqq. Et Der Trostende Priester 2. 481. seqq. Weyhenn. Epist. Sprüchpostil 970. seqq.

warit i mig. Jag hafwer mehr arbetat/ än the alle. Doch icke jag/ vtan Gudz nåd/ som i mig är.* Så må thet ock intet recknas mig til last/ eller någon förmätenhet/ at jag och lempar til mig samma ord. Hwar om at döma står them oweldigom och rettsintom til. Och är thetta thesto mindre förmätit giordt, som jag ock med Paulo gierna tilstår, och säijer; Doch icke jag/ vtan Gudz nåd/ som i mig är. Och med Konung David: Icke oss/ HERre/ icke oss/ vtan tino namne gif åhrona, för tina nåde och sanning skul. Wetande och betenckiande, hwad Christus sade; mig förvtan, kunnen j intet. Och Paulus åter; Men ena sådana tröst hafwe wi til Christum. Icke at wi Ps. 115: 1.

* Gerh. t. 6. §. 263. Drex. Roſæ 2, 14, 7. Steng. Jud. Div. 1, 10. ſſ. J. Arnd. V. Chriſt. 2, 21. l. 5. c. 9. §. 8. Sup. c. 1. §. 8. Scriv. Theſ. 3, 3, 21. ſeq. 3, 11, 17. &c. Gedenck. Sprüche Annunt. Mariæ 472. ſſ. Et Bibl. parva, 2. p. 582. ſſ.

wi beqwemlige ähro af oß ſielfwom något tenckia/ (mindre giöra) ſåſom af oß ſielfwom/ men ähro wi til något beqwemlige, ſå är thet af Gudi.* Men Gudi ware tack för ſina oſäijeliga gåfwo/ Amen! Ah min allerkiäraſte JEſu! Låt på mig fullbordas titt nådiga löfte ſå lydande; Salige äro the fridſamme/ εἰρηνοποῖ, ty the ſkola kallas Gudz barn. Ja, jag wet, tu fullbordar thet för titt nådiga löfte/ och ſtora namn ſkul, Amen.

2 Cor. 3. v. 5.

Matth. 5. v. 9.

§. 55. När jag ſåledes/ emot all min förmodan/ kom til thenne hedren/ kom jag ſå innerliga ihog/ hwad ſom tilförena ſig tildragit hade/ 13. åhr wid paß i Upſala, nemligen når Doct. *Matinus Brunnerus*, ſkulle genom döden lida af/ löfte han ſin ögon och hender wp til Himmelen/ och ſade; *O chorus Angelicus! O chorus Angelicus!* Och tå ſuckade jag/ ſom ſatt wid hans

Min ſuck wid Doct. Brunneri aflidande.

* Robinſon, Chriſtus alles in allen, p. 168. ſeq.

hans seng/ innerliga wid mig sielfwan/ när han gaf vp andan/ och sade; Gif mig/ min GUD/ at hans ande warder öfwer mig til at tala dubbelt så mykit.* Och så lade jag icke vtan wåta ögon hans ögon tilsammans/ som tå allena hos honom war/ och satt wid hans seng. GUD hörde min bön. Jag kom 14. åhr efter i hans Professions rum/ blef Kyrkioherde i Upsala, och Tilsyningsman öfwer the Swenska Församlingar vtom landz/ thet han aldrig blef. GUDI åhra/ tack och lof!

2 Reg. 2. v. 9.

§. 56. Hwilket jag altid i diupaste ödmiukhet tencker/ erkenner/ bekenner/ och säger: Bewara mig/ min gunstige Gud/ at then gamle Adam icke motte herska öfwer mig/ eller förföra mig til någon åhregirighet! Som

Och icke af någor min wendighet.

* Gerh. t. 1. de Sp. Sancto §. 32. t. 8. de Morte §. 312. Walth. Harm. Bothsac. Prompt. Alleg. p. 458. p. 676. Delrio Adag. 152. Adag 930. n. 926.

Som jag mig ock aldrig för någon berömt hafwer / och ganska sellan ther om talat. Vtan at jag altid motte komma ihog Pauli lärdom / 1 Cor. 4. v. 7. som skrifwer. Ho framsetter tig? Eller hwad hafwer tu / thet tu icke vndfått hafwer? Hafwer tu thet vndfått / hwad berömer tu tig tå / lika som tu thet icke 2 Cor. 4. v. 7. vndfått hafwer? Wi hafwe theßa gåfwor vti lerkar / på thet / at then stora krafften skal wara vtaf Gudi / och icke af oß. * Beflitande jag mig / genom Gudz Nåd / at lefwa vti ödmiukhet emot

* Et Biblia parva. 2. p. 597 seqq. D. Bibl. Andacht l. præfat. & p. 716. seqq. Vngdoms Regel, v. II. §. 9. p. 171. Suiceri Thesaur. Gr. voce σκεῦος p. 970 & θησαυρος. p. 1402. Fesselii Regnum Christi Mystic. 1. p. 698. & Adverſ. 4, 16, 3. Steng. Jud. Div. 4, 32, 14. & c. 48. n. 8. Spenerí Leichpred. 2. 210 seq. & 4. 124. & Spruch der Schrifft welche mißtrauet werden. p. 225. seq. Bauman Idea Christianismi l. 449. & Gewißens Postill.

emot Gud och menniskior. Kommande ihog then wisa Sirachs lärdom; ju högre tu äst / ju mehr ödmiuka tig / så warder tig HERrenhuld. * Ty HERren är then Allerhögste / och giör doch stor ting genom the ödmiuka. ** Altså berömes och vphöijes här / med ödmiuk / wyrdsam och skyldig tacksäijelse / Gudz Nåd / Gudz Krafft / Gudz Werck, Gudz welsignelse; Och intet någor min flit / mitt arbete / min drift / och min lärdom. Allthenstund jag intet annat är, än en owerdig tienare / och ett wercketyg / ther Gud hafwer welat betiena sig vtaf.

Syr. 3: 20.

v. 21.

§. 57. Här

seq. Bottsacci Prompt Allegor. 116. & 169. Albrecht Hierarch. Eccles. p. 269. Weijhenm. Evang. Spruchpostill. p. 1692. seq.

* Steng. Jud. div. t. 1. c. 29. n. 2.

** Fern. Vision. V. T. p. 199. Steng. Jud. div. tr. C. 50. n. 18. t. 4. c. 63. n. 7. Delrio Adag. s. 2. p. 496. b. Chemn. 22. cc. t. 1. de Deo. c. 3. Gerh. Loc. 2.

§. 57. Här måjag ock införa Herr Probsten Biörcks tal, som han ofBiörckens Predikan i Skara. fenteligen förde här på Predikstolen i Skara Domkyrkio. Tå jag wid theß ankomst til mig ifrå America, förnådde honom til at predika / at få höra hans embetes gäfwor / efter Kongl. Majestett / uppå min underdåniga anmodan / hade gifwit honom fullmacht på Fahlun, som är en stor / förnäm / och laggran församling, som altid hafwer haft at hugna sig af ståteliga Kyrkioherdar. Ibland annat sade Herr Probsten ock thetta: Jag hafwer warit snart i 17 åhr lengst bortt i werlden ibland folck af allahanda willfarande läror / och ibland willa Hedningar. Men på alla the siutton åhr har jag ther icke hördt så mykit swärjas / som jag i twå timar i Marstrand hörde. I Marstrand / som war then förSlemt lefwerne i Marstrand. sta Swenskom tilhöriga platz / jag kom til med min hustru och barn. Och moste lenge i slask och regn stå ute / förr än wi

wi fingo komma i något hus. Och doch weta the beröma sig af then Evangeliska läron / och then Christna trona. Gud tröste oß för then beklageliga och herskande Stortron / jag menar then leda otron.

§. 58. Min bref och swar til Församlingarna och Presterna i Pensylvanien äro theßa.

Mitt swar til Församlingen i Wiccacov.

Then Christeliga Församling i Wiccacow önskas allsiöns nåd / frid och welsignelse af GUD Fader och HERranom JEsu Christo. Jag bekom i theßa dagar med Herr Probsten Biörck / then Christeliga Församlingens mykit kiärkomna bref / skrifwit Wiccacow then 28. Junii åhr 1714. Hwar af jag med hiertans tegnad förnimmer theras goda welstånd så i andelig / som i lekamlig måto. GUD styrcke them framgint i alt gott / och beware för alt ondt / för JEsu Christi skul, Amen! Jag hafwer intet förtient så stort beröm, som the inig i theras Gudeliga bref tilleggia. Then är min största glädie och förnöjelse / jag kunde wara

 något

något befordelig til theras siälars salighet/ och thein vnderstödia. Gud ar then/ som alt gott giör. Gud låte mig ock här efter alt framgint få then nåden af Gud och Öfwerheten/ at tilskynda och giöra eder alt gott? Hos mig skal wiljen/ hogen och werckstelligheten intet fehla. Och försäkrar jag them/ at jag intet tilfelle skal låta gå förbi/ med mindre the werckeligen skola förnima alt, hwad jag wet them til tienst/ vpbyggelse i Christendomen och nöije lenda kan. För the skiöna skinnen/ som Församlingen hafwer mig förährat och tilskickadt/ tackar jag tienstfliteligen. Som altid skola påminna mig min skyldighet tilbaka/ så i böncnne hos Gud/ som föreskrifft hos Kongl. Majestet för allas edor welgång. Jag skrifwer ock nu til Hans Maijestet Konungen/ som förwisso berettas wara then 15. hujus kommen/ Gudi löf! sund och helbregda til Stralsund. Och låter weta om edor förährung af skinnen til Hans Majestet/ som ännu liggia här hos mig wel förwahra.

wahrade til Hans Majestets widare befallning. Om Bibliar och andra nödiga Böker skal jag ock draga all mögelig omsorg. Sammalunda om orglor och klockor, them the begära/ så snart lägenhet ther til gifwes/ och så monga wenningar i thenna penninglösa och fahrliga krigztiden kunna winbäras. Som doch Kongl. Majestets allaredo afgångna befallning til Statz-Contoiret förinär. Låter mig ock här efter få förswörja edart Gudeliga förehollande. På mine sido skal / med Gudz hielp / ingen försummelse wara. Holler eder fasta och stadiga in til GUD. Låter intet någon syndig och förargelig werldzlighet eller yppighet ifrå Philadelphia förföra eder ifrå then gamla Swenska åhrbara alfwarsamheten. Så at edor barn för all ting / näst GUDzfruchtan och dygd, intet warda af werlden lockade och bedragne. För thet öfriga befaller jag eder nu, som altid (försäkrande eder, at jag altid i mina böner thet giör) then Christeliga Församlingen i thens Allerhögs-

stas näd och beskydd/ och med fegnad städze förblifwer. Then Christeliga Församlingens. Brunsbo then 24. Nov. 1714.

Tienstberedwilligste tienare/
Jesperus Swedberg.

Bref til Församlingen i Christina.

§. 59. Then Christeliga Församling i Christina, önskas myken näd och welsignelse af GUD Fader/ och HERranom JEsu Christo/ Amen!

Then Christeliga Församlingens mykit kiärkomna bref/ skrifwit then 9. Apr. i imewarande åhr/ bekom jag i thessa dagar med Herr Probsten Mag. Eric Biörck. Och förnimmer ther af med fegnad theras goda welstånd: thet jag önskar longwahrigt blifwa. Tackar ock kiärligen för theras tacksäijelse til mig/ för then lilla omsorg jag drager för theras andeliga welferd. Och försäkrar jag them/ at jag icke skal vnderlåta framgint bewaka theras bästa efter ytterstа förmågo.

§. 60. Hwad thet anbelangar, at Församlingen ifrån Kathkungs Kihl begiä-

begiärar få sin egen kyrkio/ och Herr *Abraham Lidenium*, til sin enskylta prest. Så hafwer jag tagit theras åstundan i noga öfwerwägande/ sammaledes öfwerlagdt med Herr Probsten Biörck/ och funnit theras åstundan wara skiälig. Och therföre gifwit them skrifftligen mitt bifall ther til. Ty fast the tilförena hafwa lydt til Christina Församling; så emedan theras kyrkiowäg/ helst höst och wåhr öfwer floden är ganska beswärlig/ och moste således mista sin siälaryckt. Ty är Christeligit at the få sin egen Församling/ och beholla sin egen prest, then the hafwa kallat på/ och wmbåras kan på andra orter. Och tå får Församlingen i Christina bätre upwachtning af Magist. Hesselio, som eljest antingen skulle hafwa stort beswär/ at komma til thet aflägna folcket/ som bo på andra sidon om floden/ eller skulle han med sitt samwets förkrenckning och sorg försumma theras siålar/ som dageligen behöfwa skiötzel. Och at Herr Lidenius kom til America, är endast

Församlingen får sin egen kyrkio och prest, Lidenium.

af mig kominit. Haſwande jag nu thetta altſammans Hans Konglig Maij:ſtet i ynderdånighet berettat. Som år til fridz med thet jag ſåledes med Herr Probſten Biörcks ſamråd giordt haſwer.

§. 61. Och kan then Chriſteliga Förſamlingen giöra ſig aldeles förſåkrad/ at jag ſkal intet aflåta liggia hos GUD med mina böner, och hos Hans Majeſtet Konungen med mina böne-ſkriffter för then Chriſteliga Förſamlingens welſtånd och förkofrande. Haſwande jag med myken hugnad förſpordt, huru Förſamlingen/ ſom hon kallar ſig Chriſtina, också mykit Chriſteligen leſwer. Och Probſten Biörck giſwer henne mechta gott witnesbyrd. Warer förthenſkul Chriſteligen enſe/ lårare och åhörare/ ja alle inbyrdes tilſammans. Så ſkal Fridförſten HERren Chriſtus bo hos eder/ och vti eder/ och eder til lif och ſiål bewara och welſigna. Hwilket yttermehra få förnimma, ſkal wara min högſta glädie. Som ock mig ſkal beweka och

vpuuun-

vpmuntra/ at ännu framgent wisa i wercket thet jag/ näst troget anbefallande i Gudz nådiga och mechtiga beskerm til allskiöns salighet, med största nöije skal in til min dödzstund förblifwa. Then Christeliga Församlingens i Christina. Brunsbo then 14. Nov. 1714.

Tienstberedwilligste tienare och trogne förebediare/

Jesperus Swedberg.

P. Scr. För the kosteliga skinnen inpackade i twå stora kistor / tackar jag tiensteligast. The til Hans Majestet emnada liggia hos mig i gott förwahr / tils Hans Majestets förordning. Then jag nu ther om tilskrifwer/ kommer. Jag sende them strax efter Konungens befallning / til Stralsund, ther Konungen tå wistades.

§. 62. Then Christeliga Församling i *Pensneck* och *Kathkungs Kihl* önskas af Gud Altzmechtig myken nåd och welsignelse af Gud Fader och HErranom JEsu Christo/ A. Then

Bref til Församlingen i Pensneck och Kath-KungsKihl.

Then Christeliga Församlingens kårkomna bref datum Kathkung-Kihl then 20 Martii innewarande åhr, hafwer jag med Herr Probsten Biörck nyligen bekommit. Och ther vtaf / så wel som Herr Probstens grundeliga så skrifftеliga / som munteliga berettelse erhemtat theras åstundan wara / at få sin egen prest / neml. Herr *Abraham Lidenium*: then the lofwa hederligen vppeholla och belöna, &c. Jag hafwer tagit theras åstundan / och Herr Probsten Biörcks vnderrettelse i behörigt betenckiande / och funnit then wara myckit skiälig / allthenstund KathkungsKihl och Pensseneck äro så wida aflägna ifrå Christina kyrkio / at the helst om wåhr / höst / och winter icke vtan lifzfahra kunna komma öfwer floden. Och som then, genom Gudz nåd / hafwer b kommit ännu en Lärare / så är Christeligit / at the giöra en församling för sig; och betiena sig allena af Herr Abraham Lidenius, then the kalla vppå, och lofwa wederbörligen försörja.

Kun-

Kunnande Mag. Hesselius och Christina församling thetta mindre mißtyckia och förtenckia/ som man endaste afseende bör hafwa på stålarnas rycht och salighetz befordran. Och hafwer Mag. Hesselius nu ett wackert Prestabord: och får mindre beswär; men tid och lägenhet at wederbörligen skiöta sin församling/ som jag ock them tilskrifwit hafwer.

§. 63. Men Kathkungs Kihl och Penseneck moste med sin lärare Herr Mag. Abraham Lidenius wenligen och kärligen komma öfwerens/ först/ hwarest the få sina kyrkio; och sedan om Gudztiensten. Rådeligast wore, at the bygde kyrkion mitt emellan begge theße orter/ och jemwel en wacker prestagård ther sammastädes. Så at kyrkian står mitt i Församlingen. Tå the kunna, som sades/ wenligen komma öfwerens sins emellan/ antingen the få hwar sin Söndag/ eller then ena något mehr/ än then andra: alt som the finna skäligast wara/ at alt sker med inbyrdes kiärlek, broderligit förtroende

och Christelig enighet; så at kiärleksens och fridsens Gud är med eder. Kunde the efter hand byggia och upretta en Barna-Schola wid kyrkion, wore thet wel. Böker wil jag them sända. För thet öfriga försäkrar jag them / at jag intet skal försumma bedia Gud för them och theras welferd. Thet jag / orosadt för Gud / giör i alla mina böner. Skal ock yttermehra arbeta hos min nådiga Öfwerhet / hwad jag någonsin kan / til theras bätsta; som är them mechta nådig. Och therföre bören j hafwa Öfwerheten altid i edra böner för thes welstånd. Och hwad jag eljest kan åstadkomma med nödiga och Gudeliga bökers anskaffande / at them efter hand thit sända. Hwarom jag them aldeles försäkrar. Förmanande / at the sig altid så skicka / at the och theras barn och efterkommande hafwa all näd och gott af Gud och Konungen at wenta. Och jag ther igenom blifwer mehr och mehr styrckt och upmuntrad til at yttermehra bewaka theras bätsta.

Önskande til slut them och mig all Gudz nåd och welsignelse i JESU namn. Och städze förbliswer. Then Christeliga Församlingens. Brunsbo then 24. Nov. 1714.

Tienstwilligste tienare.

Jesperus Swedberg.

P. Scr. Angående kyrkiobygnaden/ lemnas/ som sades/ aldeles i theras gottfinnande. Doch at the byggia icke allenast för sig/ utan och för efterkommandom; jag menar en wahrachtig och rumrik kyrkio. För skinnen tackar jag flitigast.

Angående bökren/ them jag ofta nemner/ så hafwa the wåre i America fått flera/ än några ort här i Swerige, af them. Warande ingen af them förkommen på en så long och fährlig wäg.

Wyrdige och Wellärde/ Herr Abrahham Lideni.

Bref til Herr Abraham Lidenium.

§. 64. Edart bref skrifwit i Christina i Penfylvanien then 8 Apr. 1714. Bekom jag med Herr Probsten Biörck för 14 dagar sedan. Som i går

ugåhr reste med en dehl af sitt följe til sin Församling i Fahlun. Gud gifwe honom lycko! men några siuka barn lemnade han qwar med modren, som frisker är, hos mig, tils Gud hielper them til helsan igen. Med myken hugnad förnimmer jag af them i Kathkungs Kihl på andra sidon om floden, at the hafwa kallat eder til sin enskylta lärare. Och at the med the öfriga på then sido, såsom Penseneck &c. wilja tilsammans byggia sig ena kyrkio. Och hafwer jag låtit giöra mig noga vnderrettad af Herr Probsten Biörck om altsammans / och funnit therföre skäligt och Christeligit at samtyckia ther til: som brefwet ther om nu til them afgår. Och warden j nu härmed / i HErrans JEsu namn / efter Församlingens enhelleliga kallelse, i förmågo af embetet / som Gud och Konungen mig anförtrodt och vpdragit hafwa, förordnad til Siälasörjare och Kyrkioherde öfwer then dehlen / som är på andra sidon Revieret: ther Kathkungs Kihl, Penseneck,

och

och flera gårdar liggia. Åliggande eder efter ytterſta förmågo / then Gud förlåna teckes / arbeta i HERrans dyrtkiöpta wingård, at winna Gudi och HERranom JEſu Chriſto monga ſtålar / Gudi til åhro / och Förſamlingene til timelig welferd och ewig ſalighet: och edor rika nådabelöning här timeligen och ther ewinnerligen. Amen!

§. 65. Med myken hugnad förnimmer jag / at j nu ther finnen efter hand mehr och mehr edart goda nöije. Myket ängſlig blef jag, när jag las Mag. Andr. Heſſelii ganſka klagofulla bref och obeſkrifweliga mißnöije. Och när jag ſåg, at j ther vtinnan giorden någorlunda ett med honom / blef jag ännu mehr bekymrad / och klagade minom Gudi mitt olyckeliga öde / at jag hade ſkickat eder thit: och thet billigt / at jag icke ſkulle kunna få någon god Preſtman thit mehra ifrå Swerige. Och är annerligen landet och folcket blefwit ther af illa luchtande / enkannerliga / ſom Herr Heſſelius ock ſådant

dant hade skrifwit til hans Excellence Kongl. Rådet Grefw Gustaf Cronhielm, som sende mig hans klagobref tilhanda. Och ifrå then tiden hade jag hwarcken hog eller mod at skrifwa så drisligt som förr / til Öfwerheten för folckets bästa.

§. 66. Men nu / Gudi lof! förnimmer jag eder wara komna på bättre tanckar / Gud styrcke eder mehr „och mehr ther vtinnan! När jag „hafwer thet vplåt / at troligen tiena minom Gudi / och winna honom siålar / föder ock Gud mig sin 1 Tim. 6. v. 6. „tienare. Ty wara Gudelig och låta sig nöija / thet är winning „nog.* Thet renter mehra / än jag ha-

* Stisseri Aretolog. Christiana p. 335. Dieter. Illustr. N. T. voce αὐταρκης Er. Francisci Ruhestund. P. 2. Medit. 48. Lehman Prediger Schatz Cent. 5. Part. 2. p. 443. Gatakeri Theol. Werck. p. 128. ss. Et. Miscell. Predigt 629. ss. Danh. Pac Catech. P. 4. p. 416. & P. 3. scriv. Thesaur. 3:. 22. tota. Gotthold 3: 81. & Bibl. parva P. 2. p. 775. Gerh. Schola Pietat. p. 5. &

hade stora godz, och rikt Capital, på Venedig Banco. Låter nu se, jag, får altid förspörjathet/ som hugneligit och Christeligit är af eder. Jag skal altid bewaka edart bästa/ så lenge jag lefwer. Jag har skrifwit Herr Probsten Mag. Sandel til/ at han med Böner och benders påleg-ning setter eder in i Församlingen. Böker skal jag ock sända eder. Mehr hafwer jag nu intet at skrifwa/ utan helser edor Församling flitigt. Förblifwer. Brunsbo then 24. Nov. Åhr 1714.

Jesperus Swedberg.

Bref til Mag. Andreas Hesselius.

Åhrewyrdige Herr Kyrkioherde/ Mag. Andrea Hesseli, min Herr Swåger.

§. 67. Med Herr Probsten Biörck bekom jag Herr Swågers angenäma

Carpz. Tugendspruch p. 1. ff. Picteti Christen und Sitten Lehre l. 1. c. 33. Misc. delic. Evang. P. 2. p. 160. ff. & P. 10. p. 445. Lassenii Perlenschatz 2. p. 447. Min Sabb. Ro, 1, 20, 30. Ödnalag, §. 135. Ungd. Regel 13. ff. 18. Bönedags arbete, p. 767.

ma skrifwelse daterad Christina then 22. Junii. Och förnimmer med lfegnad edart helsosamma tilstånd. Och at j efter hand befinnen eder alt mehr och mehr förnögda. Jag är therföre mykit glad. Och bliswer styrckter til at så här efter, som här tilsökia edart och edor Församlingz bästa på alt sett: hwar vppå i ingen intet twisla. GUD vppehölle och förmehre eder i alt gott / och bewara ifrå alt ondt i JESU namn. Amen!

§. 68. Thet är ock wel / at Herr Swåger lofwar sig / efter min anmodan / wilja anwenda all flit på Landetz, Folckets och Församlingarnas noga beskrifning. Kiärleken är tolig och mild. Kiärleken afwyndas intet* Kärleken söker intet sitt. Han förtörnas intet

1 Cor. 13. v. 4.

* Arnd. V. Chr. l. 1. c. 20. & 31. Scriv. Thesaur. 3, 18, 25. Gerh. Schola Piet. l. 4. c. 14. Bauller, Kern des N. T. 2. 275. seqq.

intet. Han tencker intet argt.** Han fördrager all ting. Han lider all ting.*** Låter mig nu efter hand få sådana bref ifrån eder / som af salig Magist. Rudman, och Herr Probsten Biörck / och Mag. Sandel, så skal jag med samma hiertelag omfatta eder / som them / och ther jag lefwer / sökia edor önskeliga welferd. Så är ock thet sedan skedt, at jag åhr 1725. skaffade honom Gagnefs Pastorat i Dahlarna.

§. 69. Mykit wel woro thet / om Församlingarna fingo *Sacristijor*, at hafwa ther / såsom här i Swerige / Kyrkionnes skrud, saker och böker vti. I Kyrkioboken moste alt noga vpteknas och inskrifwas hwad Sacristi.

H mercke-

** Arnd & Spen. Il. Corvini Corpus Doctrinæ 1, 71, 8. steng. Jud. div. t. 3. c. 20. n. 3. c. 46. n. 9. Zepp. Politia Eccles. l. 2. c. 14. c. 21. l. 3. c. 3. Hertzog. Lehr- Tugend- und Laster Spigel. 4. p. 217. ff. Dorschei Bibl. Andacht. 1. p. 789. f.

*** Lassenii Perlenschatz 1. p. 663. ff. Löscher Evang. Jehenden P. 5. p. 82. ff. Gerh. t. 1. de Spir. Sancto. §. 10. ff.

merckeligit förefaller: Konungens och mina bref, och swar, jemwel hwad i Sochneſtemnorna afhandlat och ſlutat bliſwer/och för efterkommandarenom wel förwahras.

§. 70. Biblar och böker ſkal jag ſkaffa eder/ at ther på ſkal ingen briſt warda, med Gudz hielp. Men är thet intet mögeligit/ at vti Philadelphia, en ſå ſtor och folckrik ſtad, ſkola Swenſka böker kunna tryckias? Then Latinſka Stilen holler jag af; Men wåra å/ ä/ ö/ kunna ſå tryckias/ æ, œ. Hwar om jag i mitt Schibboleth vtlåtit haſwer. P. 1. §. 62. 63.

Bökers tryckiande i Philadelphia.

§. 71. At ther påſtå och införa tijonde afgifft/ är nu förtiden orådeligit, ſom ſådant ther i landet tilförena aldrig warit wahnt. Och ſkulle hafwa ſmak af preſta-girughet. Med tiden/ kan ſke/ låter thet ſig giöra, när åhörarena ſielfwe finna ſig godwilligt ther til. Jag haſwer också tijonde/ men aldrig haſwer jag then fordrat/ ei heller ther öfwer någon bok eller rekning hollit.

Tijonde afgifft.

När

När jag hafwer hördt / at en part prester hafwa förnoga och strengt stått på sin rettighet, hafwer jag förmanat them, at the med betenckiande skulle läsa Pauli Epistel then förra til the Corinthier / och thet nijonde Capitlet. Och at wi med samma Paulo kunde med trygdt samwete / wara frije ifrån thenna beskylningen; **the sökia alle efter sitt egit / och icke efter thet Christo JEsu tilhörer.*** Och hafwer jag funnit en ynnog Gudz welsignelse; och myken kiärlek och welwillighet therwid: men the andre / som hafwa ett annat sinne / icke så. Phil. 2. v. 21.

§. 72. Wår allernådigste Konung är then 11. hujus klock. 3. om natten sielf annar, GUDi åhra! frisk och sund kommen til Stralsund. Hwar Konungens hemkomst.

* Muller Erqwickstund. Medit. 177. Downame Christian. Warfare P. 1. l. 1. c. 16. Mengering Scrutin. Conscientiæ, 4. 19 cas. 36. Hartman de impedim. Christianismi. 923. ss. Drex. Zodiach. Christian. Coron. p. 428. Min Sabb. Ro, P. 2. c. 34. §. 14. Fattig Koija, c. 7. §. 4. seqq.

om til Herr Probsten Sandel vtförligare. Sedan Hans Majestet förnams wara förwißo kommen ifrån Turkiet / hafwer man intet woldsamt hördt eller förnummit hwarcken af Ryß eller Juta. Vtan hendren blefwo på theim lika som bundna / och the modfelte / GUDi ähra och lof! Helser edor Församling tvsendfalt. Gud ware med eder! Gud welsigne! Gud beskydde eder allasammans! Så önskar / som städze förblifwer ... Brunsbo then 24. Nov. 1714.

Jesperus Swedberg.

Bref til Mag. Sandel.

H. 73. Ährewyrdige Herr Kyrkioherde / Höglärde Herr Magist. Sandel, Högdtährade gode Wen och Gymnare.

Med nyken fegnad bekom jag eder Ährewyrdighets skrifwelse med Herr Probsten Mag. Eric Biörck / som för 14. dagar sedan kom til mig med sin Familia, här på Brunsbo. The siuke blefwo qwarre, men han med the friska reste thenna weko vp

til

til Fahlun, GUD ledsage/ och welsigne honom! Gudi ware lof/ at ed. Åhrewyrdighet med sin Församling mår wel! GUD låte thet så longwahrigt bliswa! Kongl. Maijestet förnimmes nu förwißo wara then 11. hujus kommen sielf annar kl. 3. om natten til Stralsund, som af innelychta berettelse står at se. GUDi ware lof/ som hafwer hördt wåra böner; och ännu vndt oß then nåden/ at wi/ som all annor land/ få hafwa wår Konung innom rikes grentzor. GUD welsigne och beware Honom widare!

§. 74. Så snart medel kunna vtfalla/ skal jag bestella om Orglor och Klockor, som j hafwen begiärdt. Hwilka til Ed. Åhrewyrdighets kyrkio komma skola. Jag hafwer flera reſor skrifwit Hans Majestet til för Edor befordran; twiflar ock intet om önskeligit vtslag. Som Herr Probsten Biörck thet af vtkastet sedt hafwer. Och såsom the på andra sidon Floden nu/ efter theras åstundan/ få sin egen Församling, och

Herr Abraham Lidenius til sin enskylta siälasörjare / och Församlingarna således förkofras och tiltaga: ty wil jag här med i förmågo af Biskops Embetet, förordna eders Ahrew. til Probst öfwer Swenska Församlingarna i America. Och hafwen / som Swenska Kyrkiolagen förmår, at ther ährligen visitera, och noga efterfråga och förnimma om theras förkofring i Christendomen / til lärdom och lefwerne, och wel tilse / at alt skickeliga tilgår. Hwilket Herr Probsten hafwer at låta Lärarena och Församlingarna weta, thet the hafwa at sig til efterrettelse och lydno stella. Hwar igenom en god ordning och likhet i Församlingarna ther kan hollas / såsom här i Swerige efter Kyrkiolagen sker.

Handel Probst i America.

§. 75. Såsom the på andra sidon Floden få nu inretta sin egen Församling, och byggia sig sin egen Kyrkio / och hafwa kallat på Herr Abraham Lidenium til theras enskylta siälasörjare / så hafwer jag af Herr Probsten Biörck giordt mig noga vnder-

Skal insettia Lidenium.

vnderrettad/ och funnit theras åstundan wara skiälig / och gifwit ther mitt bifall til/ och honom Herr Abraham, som sades/ ther til förordnat. Ty wille Herr Probsten taga sig thet beswåret vppå/ at resa thit/ och skicka alt i god ordning. Sammaledes ordenteligen med bön och henders påleggning insettia honom i Församl:ngen / aldeles som här i Swerige brukeligit är/ och then Swenska Kyrkiolagen/ then jag eder tilsendt hafwer / föreskrifwer. Och lager så, at the hafwa ena Kyrkiobok, ther thetta och mehra / som angelägit är/ noga inskrifwes. Lagande Herr Probsten så / at sådant i thes Församling och andras sker: at efterkommanderna måga hafwa säker efterrettelse om Församlingarnas förra och närwarande tilstånd och förkofring.

§. 76. Sluteligen beder jag, at han wille wara betenckt vppå til at skrifwa och fullkomna ena bok, om the Swenskas forna och närwarande tilstånd / saint andras och Hed-

Skrifwa vm America.

ningarnas wesende och wilkor / tilstånd / Gudztienst och thylikt. Ho wet hwad Gud lärer ther med tiden vtretta / sedan wi läte fara wårt mißnöije, wårdzlöshet och geenaklighet. Mehra hinner jag nu intet skrifwa. Helser edor Församling flitigt / och säger, at jag storligen tackar them för the kosteliga skinnen, som the hafwa behagat mig föråhra / med försäkran / at jag altid i mina böner skal ock bedia för edor welgång. Och sielf intet försuma hwad, som til edor froma lenda kan. Som jag ock altid, efter min skyldighet / skal förblifwa Herr Probstens. Brunsbo then 24. Nov. 1714.

Tienstwilligste tienare /
Jesperus Swedberg.

Arv. Hernbohm at blifwa Prest.

§. 77. Åhreborne och Wellärde man / Herr Arved Hernbohm.

At j åren wel framkomne til Pensylvanien, förnimmer jag af edor skrifwelse / och at Herr Probsten Magist. Eric Biörcks munteliga berettelse: med myken fegnad / GUD styrcke

styrcke eder ytterme hra i alt gott / och beware ifrå alt ondt i JESU Namn / Amen! Och såsom bemelte Herr Probsten Mag. Biörck gifwer eder ett mykit gott witnesbyrd / at j fören ett Gudfruchtigt / nycktert och stilla lefwerne / och kunnen ther i orten mykit gott ytretta. Och Herrar Lectores här i Skara betyga ofwen thet samma. Och försäkra / at j åren af the Studier, at Presta Embetet eder ypdragas och förtros kan. Altså i anseende ther til / och til Församlingens ypbyggelse och tienst / samt några liso för the andra ordenteliga Prester och Kyrkioherdar, eller om them siukdom eller döden skulle påkomma, gifwer jag eder här med / i förmågo af mitt Biskops Embete, i HERRans Namn / tilstånd at yndertiden / når ordinarie Prester eder anlita / at predika Gudz ord i theras Församling. Förmanande eder, at j giören ther wid edor högsta flit. Beder ock Gud troligen om thens Helga Andas nåd, yplysning och styrckio, at predika GUDz rena ord / och at

föra ett Gudeligit och Exemplariſkt Vreſte-lefwerne / Gudz dyrt kiöpta Förſamling til vpbyggelſe och fromma / och eder ſielfwom til ſamwetsro / och vpſteg til widare befordran. Amen! I lagen doch ſå / at Scholebarnen icke warda förſumade: vtan giörer med them edor ytterſta flit: förwentande lön af honom, ſom ſade; Låter barnen komma til mig och förmehner them icke: ty ſådana hörer Gudz rike til.* Item; Så är ock icke edar himmelſka Faders wilje / at någor af theſſa ſmå ſkal förtapad warda.** Och hwad Pſalmböker j behöfwen / låter mig thet weta / ſå wil jag draga all nödig

Matth. 19. v. 14.

Cap. 18. v. 14.

* Hildeb. P. 5. Harm. Ev. c. 42, Swic. Theſaur. Eccl. Græc. voce παιδίον, p. 548. Gerh. d. Coni. t. 7. §. 3. 20. Drex. Trib. Chriſt. l. 2. c. 2. §. 4.

** Steng. Jud. Div. 4, 46, 8. Schröd. Funebr. p. 344. ſeqq. Baull. Troſt pred. 1447. ſſ. Fiſch. Leichpred. aus N. T. Conc. 18. Lehman Pred. Schatz Conc. 1. P. 2. p. 60. ſeqq. Herm. Leichpred. 2. 487. ſeqq. Feſſel. Adv. 4, 6, 2. 16, 2, 17. ſeqq.

nödig omsorg ther om/ at skaffa eder them. GUD förläne eder sin milda nåd / bistånd och welsignelse i JEsu Namn! Så önskar / Edar. Brunsbo then 24. Nov. 1714.

Welwilligste Wen /
Jesperus Swedberg.

§. 78. När Hans Kongl. Majestet nu wår regerande Konung/ Konung FRIEDRICH, trådde til Regeringen, then Hennes Maj:st Drottning ULRICA ELEONORA, med Stenderna Honom vpdrog / och i Stockholm kröntes, skref jag i vnderdånighet en sådan skrifft til Hans Maj:st. Som GUD hafwer nu begynt förbarma sig öfwer the arma och högstbetrengda Swea- och Giötha riken; och förlänt them en högstönskelig Konung / som them / genom GUDz bistånd / både wil och kan vprett holla. Så är ock thet trösteligit / at Ed. Kongl. Majestet / på thes första Regements åhr / får påbiuda / och fira i sitt Rike en Jubel- Til Konungen om America.

Jubel-Fest. Nu är / Allernådigste Konung / och Herre / altid wahnligit / at Öfwerheten wisar emot sina vndersåtare något nådetekn: så kommer jag vti diupesta vnderdånighet / at bönfalla för wåra Swenska i *America*, at ock the motte få hugna sig wid sådant tilfelle. Ther the / Gudi åhra och lof! ibland monga willa *Religioner*, skadeliga *secter*, kettare och willa Hedningar / ock få blifwa wid wår Swenska *Religion*, och GUDztienst. Hwar wid the och theras efterkommande kunna förblifwa / om Ed. Kongl. Majestet i nåder teckes bifalla / hwad jag, som förmedels Gudz och Öfwerhetens behag / theras Biskop är / för theras skul / i diupaste vnderdånighet mehnlöst begiärar / som består i efterföljande Puncter.

I.

At then Swenske Gudfruchtige „vndersåtaren Seb. Tham, motte få låta

låta tryckia i Skara en Swenſk „
Bibel i regal 8:vo, och låtan för „
. Dal. Kop:mynt / och ſkenckia ett „
gott partie til America.
Blef bewiljat. Och trycktes
här i Skara åhr 1729.

II.

Jag / på Americanernas åſtun- „
an, giör ett kortt vttog af min „
Hudeliga *Catechiſmi* Öfning; „
het jag til theras tienſt tencker at „
låta genom trycket vtkomma. Ed. „
Kongl. Majeſtet i nåder förvnner „
nig ther på Privilegium, at ingen „
nig til ſkada och förfång / trycker „
onom efter.
Bekom ock / ſom på förſta
bladet i Lilla *Catecheſen* tryckt
ſtår.

III.

At the twenne Preſtmän, ſom „
her i America öfwer 16. åhrs tid „
arit hafwa / och ther giordt ſin „
örſta flit, nemligen Probſten i „
ahlum Herr *Eric* Biörck / och „
Probſten i Hedemora Herr *Anders* „
ndel, motte för theras longliga / „
beſwär-

„beſwärliga och berömliga tienſt
„få hugna ſig af *Magiſter*-Titel
„Sammaledes the/ſom nu för tider
„ther äro/ Herr *Abraham Lideni-*
„*us*, och Herr *Samuel Heſſelius*. Man
„kan tenckia the få ther intet tala
„mykit Latin, och idka ſinrika Stu-
„dier. Äro doch lärde och wäckre
„män/ at the motte ſlippa Præſide-
„ra i Preſtamoten.

Blef ock för gott funnit.

IV.

At the Swenſke Preſter, ſom ther
„warit öfwer tijo åhr, och ſlitit ſin
„tid/ med ſtort beſwär och fattig-
„dom/ motte ihogkommas med
„anſenliga lägenheter här i Fäder-
„neslandet.

Blef icke allenaſt bewiljat
vtan ock Kongl. Maijeſtets
bref gick vt til alla *Conſiſtorier*
i Riket/ at the ſkulle gifwa
förſlag på them. Men alt få
fengt. Doch ſkal jag icke tröt-
tas/ at bewaka theras bäſta.
Som jag ock hafwer ſkaffa
***Mag. And. Heſſelius* til Gagn.**

Sam

Sandel til Hedemora/ och *Lidenius* til *Umo*, goda *Paſtorater*.

V.

Förmodeligen ſlås Jubel-Feſt„
penningar. At the ſex Preſter/„
twå/ ſom åro hema, och ſyra nu„
ther vte i America, motte benådas„
med hwar ſin Jubel-Feſt penning.

Mig ſickades ſtrax ſex til-
handa: them jag hwarjom
och enom tilſtelte.

VI.

The åſunda flera Pſalmböker/„
af ſå kallade *Swedbergs*, ſom åro„
indragne / och liggia på Skepshol-„
men i Stockholm, then the altid„
hafwa betient ſig vtaf / alt ifrå„
then tiden hon indrogs, och weta„
af ingen annor. Ed. Kongl. Maje-„
ſtet teckes låta them få fem hun-„
drat Exemplar.

Hans Majeſtet war ſå nädig/
och lät them inbindas med
ſin bekoſtnad / och ſickade
them til England at öfwer-
ſendas.

§. 79. Af

§. 79. Af thenna omsorg/ som jag förmedels Gudz försyn, och Öfwerhetens behag/ hafwer för samma Americanska Församlingar/ föranlåtes jag werla bref, med hans högwyrdighet Biskopen af London i England. Som ock af sin Öfwerhet är befalter at hafwa upsicht/ och draga omsorg om the Engelska Församlingar ther i America. Ett Biskopens bref wil jag här anföra.

Biskopens af London bref til mig.

Admodum Reverende Frater.

Accepi literas Tuas commendatitias per manus Magistri Andreæ Hesselii, & D:ni Abrahami Lidenii, qvibus Verbi Divini præconium & Sacramentorum administrationem in Pensylvania, loco Magist. *Rudmanni*, non ita pridem defuncti, mandasti. Cui ministri nostri Britannici ibi cõmorantes de multis nominibus se obligatos habent, & ejus mortem ægerrime ferunt. Nulli vero dubitamus, qvin hujus amissio intempestiva per horum nostrorum Fratrum appulsionem plenissime suppleatur. Qvod faxit DEus

DEus ad ſui ipſius gloriam, & Eccleſiæ ſuæ incrementum, incolumitatemq;. Qvod animitus precatur, Reverende admodum Præſul,

Frater veſter in Chriſto cordaliſſimꝰ.

Henr. London,

§. 80. Vtaf thenna Chriſteliga och oförtrutna omſorg / ſom jag hafwer för the Swenſka Förſamlingarna ther i America, är ock förmodeligen kommit / at then förnäma och widt berömda / och bekanta Societeten i London i England, ſom beſtår af bägge Ståndén, af Archibiſkop / Biſkopar / Grefwar / och höga Herrar / och flera lärda / Gudelſkande / och wackra män / ſå vtom ſom innom landz: Then ther drager all möjelig omſorg för then Chriſteliga lärons fortplantande vtom Chriſtenheten hos Hedningar och ochriſtna. At then ſamma Societet, ſäger jag / hafwer ocksåå behagat antaga mig til en ledamot vti thet Chriſteliga och högſt berömliga Samhället eller Societeten. Och ſender then mig ſom offtaſt hwad ther angående

Är antagen för ett membrum i theras Societet de propagando Evangelio apud Gentiles.

theras werff och förrettningar trycktes. Och mig angående står så i thet samma / som af trycket hos them vtgick åhr 1712. §. VIII. p. 48.

To improve their consuls and strenten their endivour, the Societet hare cwery jear colled in to their assistence suit persons of halility and zeal, af myht bee mogt instrumental in advensing the cause of the Gospel of Christi, the nius membres of the mind admitted the reverend Domin. Swedberg Biscop of Skara in Swedenland.

§. 81. Ty blef jag förorsakad at tacka / och skrifwa Societeten således til.

Reverendissimi, Illustrissimi, Excellentissimiqve Domini.

Per rumorem qvidem subinde animadverteram, tandem vero pro certo significatum est, vos, generosissimi, reverendissimiq; Domini, qvi Societatem pro religione Christiana apud Gentiles propaganda constituitis, dignum me censuisse, qvem in almam Vestram Societatem coptare dignemini. Bene-

Mitt Bref til Societeten.

nevolentiam istam vestram, & opinionem, qvam de me concepistis, me ad omnibus conandum viribus impellit, compelletqꝫ, ne honore isto prorsus indignus videar. Eqvidem nonnullam Christianam religionem in Jndia Occidentali promovendi occasionem nactus sum; Nam Rex meus clementissimus Carolus XI mihi Svecanarum ibi Ecclesiarum curam & inspectionem mandavit. Jn hoc proinde, DEi gratia, incumbam, qvantum qvidem per loci distantiam licuerit, videlicet primum, ut animabus Christianis ibi curæ meæ commissis non desim. Deinde, nec desistam hortari Svecos meos, ut & doctrina & vita non tantum ornent, sed & commendent etiam apud Gentiles doctrinam Christi. Similiter ut & pacificam & fraternam cum Ecclesiæ Anglicanæ addictis omnino vitam pie agant. Et non sine animi insigni voluptate Ecclesiam jam utramqꝫ vestram & nostram amice conspirare comperio. Jnde no-

ſtram ibi Eccleſiam majori fiducia in clientelam veſtram, viri optimi, etiam atq; etiam commendo. Similiter tenellæ Eccleſiæ Svecanæ, qvæ nuper Londini veſtratis in proprium coaluit corpus, ſalutem impenſe vobis cõmendo. Qvam in omnibus meis literis hortor, ut ita ſe gerat, ne gratia & patrocinio veſtro ſeſe indignam reddat. Hortatui meo morem gerere geſturamq; ſpero.

De cetero, ſi alicui ex incluto regno Britanniæ Magnæ, ubi & ego ante 30 annos, cum ibi ut peregrinans, non ſine|inſigni meo commodo, verſabar, inſerviendi occaſio datur, erit illud mihi beneficii loco: qvi ſic animum beneficiorum memorem, & gratum declarare qveam. Deus benigniſſimus fortunet ſtudia & opera veſtra, ut multas Chriſto animas conſervetis & lucremini. Servetq; vos in Eccleſiæ & regni ſalutem diutiſſime incolumes & felices. Sic animitus vovet,

vet, qvi se profitetur. Scaris die 4. Maji 1713.

Reverendissimorum, Illustrissimorumq; Nominum vestrorum.

Devotissimum, & Servorum Christi infimum.

Jesperus Swedberg.

§. 82. Ehuruwel jag aldrig hafwer giordt något wesende och rop om thenna min beställning, at jag aldrig hafwer nemndt henne för någon / utan för them som wederbör: och i tysthet drifwit thetta Gudeliga wercket hos Gud och Öfwerheten: så är thet nu hos the fremmanda bekant och berömt wordet / at ock jag / som bemelt är / är ock ett membrum worden i thenna förnäma Societeten. Hwilket är mig en stor ähra och hugnat. Är och blifwer mig en starck vpmuntring och styrckia at fara fort med all idkelighet / och se Gudz Församlingar jemwel vtom Swerige, och i widast aflägna orter til godo / så mykit hos mig står, och Gud ther nåd / kraffter / emne /

Är mig en hugnad och vpmuntring.

emne / och tilfelle förlåner i then Jn-
dianiſka werlden.

§. 83. Åhr 1718. Hafwer jag
Andr. Sandel Probſt i Hedemora. förmått Hans Konglige Majeſtet at
hemkalla *Andreas Sandel*, och för-
ordna honom til Probſt och Kyrkio-
herde i Hedemora / icke longt ifrå
Stora Kopperberget eller Fahlun.
Och i ſtellet med fullmacht förſe *Dn.*
Samuelem Heſſelium *Dalecarlum*, tilli-
ka med *Mag. Lidman*. Them, efter Ko-
Samuel Heſſelius och Lidman fara til America. nung CARL then XII haſtiga och
oförmodeliga dödzfall i Norige / wår
allernådigſta Drottning / Drottning
ULRICA ELEONORA, ſedan Hon
kom til Regeringen / ſom Hon är
ganſka from / mild / och Gudfruchtig /
vppå mitt vnderdåniga föreſtellande
åhr 1719 / på Ricksdagen i Stock-
holm förährte 1000 Dal. Silf:mt
i goda penningar til at fortſettia ſi-
na reſo med. Och ſåſom menniſkian
är ſiukdom och döden vnderkaſtad /
anhölt jag i vnderdånighet / at en
Preſtman motte vtſes, och giöra föl-
je med til America. Hwar til Mag.
Jonas Lidman Weſt. Gothus fant
ſig

sig willig. Och fick ther på af Hennes Majestet Drottningen fullmacht. Jag wijde ock honom här i Skara Domkyrkio til Prest. Och litet ther efter / neml. vti Junii månad reste the til Göteborg med try dryga laß af Biblar Psalm- och andra Gudeliga böker / största dehlen af them jag thit skenckte. Jag skref Biskopen Doct. Robinson, Societeten, och andra flera i London til för them. Prestabrefwet lydde så:

J. 84. I HERRans namn!

Så hafwer af werldennes och Församlingens begynnelse / GUDz vnderliga förseyn warit wid then rena läronnes fortplantande allestädes. Ehurn wel / efter GUDz besynnerliga skickelse / gamla förbundets Församling war inskrenckt innom en liten jordennes dehl: så war doch thet skrancket icke så med tistel och törne beteckt / at all tilgång til Församlingen skulle aldeles wara förmehnt. Men när

Theras Prestabref.

Act. 17. v. 30. när thet war nederrifwit / och efter fåwiskonnes tid / så wille GUD af sine stora barmhertighet / thet frijare tilgång skulle hwarjom och enom allestädes öpen stå til sin Församling.* Ty förutan the marga tilbod och tilfellen / hwar igenom then gode Guden icke wille låta sig wara utan witnesbyrd / at komma til Församlingens gemenskap / och sanna Gudzdyrckan; så war thet nu ett mykit herligare bewis af thes Gudomeliga försyn / at Han utsende allmenneliga Predikanter til hela werlden / som skulle förkunna HERRans JEsu Christi Evangelium; och wisa en säker och beqwäm wäg til himmelen.

Cap. 14. v. 17.

Then

* Seb. Schmidt Kernspruch, p. 761. seq. & Colleg. Bibl. N. T. p. 267. Misand. Delic. Bibl. N. T. an. 95. qv. 199. p. 1131. seqq. Corn. Adami Observ. Th. Philos. p. 4. §. 77. Hænsler Scepter des Reichs Christi p. 289.

Then oſ lenge okummoga werlden *America*, blef af ſådan Gudz nåd något ſehnare dehlachtig. Ty efter long vtſtånden mödo och förſök til hafs/ blef thenna nyja werlden *America* vnder *Ferdinandi Catholici* Regementz tid i *Spanien*, oſ af *Chriſtophero Columbo*, och *Americo Veſputio* vpteckt/ ett land fierraſt belägit ifrå wårt. Wid the förſta Chriſtnas ankomſt til thenna fremmande werlden/ ſå infördes ock Chriſti namns/ och then Chriſteliga trones kundſkap. Så at then himmelſka Evangelii alrahelgaſta lära och tro wardt förkunnad och predikad/ ſåſom vnder en annan himmel och annor ſol. Ja/ then rena Evangeliſka läran predikades och höllts oförkrenckt hos them/ ſom kommo ifrå Swea- och Giötha lender. Ty vti priswerdigſt i åminnelſe Konung *Guſtaf Adolphs*, och theſ Dotters, Drottning *Chriſtine* tid/ vtwalde the ſig vti *Penſyl-*

America vpteckt.

Fick Evangelium.

The Swenſkas ankomſt til America.

vanien, som tå thet nyja Swerige kallades / sitt hemwist. Ehuru wel the ifrå then tiden åro merckeligen förökte / och wistas ibland margfaldigt folck af allahanda tungomåhl / Gudzdyrckan och hemseder / så behölla the doch sitt Fäderneslands språk / seder / och sinnes vprichtighet / och Gudzdyrckan / och then förswara. Ty man hafwer af otwifwelachtig bewis sig bekant / at the dageligen förkofra sig vti Gudzfruchtan och Gudachtighetens öfning. Enkannerliga är thet mig bekant / sedan högstloflig i åminnelse Komung *Carl* then *XI.* mig befalte och vpdrog / at hafwa öfwer the Swenska ther i *Indien* all Christelig och mögelig siälawård. At jag ifrå then tiden öfwer 30. åhr tilbaka icke hafwer försummat wid alla tilfellen at befrämja theras andeliga welferd / skola the sielfwe witna. Ty igenom mitt oförtrutna bearbetande /

de/ hafwa the af Konglig frikostighet/ fått til sig tid efter annan en stor mykenhet af Biblar/ Psalm- och andra Gudeliga böker. Sammaledes äro för Gudachtighet och lärdom berömlige vnge lärare/ igenom mitt vnderdåniga förestellande/ med Kongl. Fullmachter försedde thit skickade. Hwar vtaf then Swenska Församlingen i *Pensylvanien* merckeligen hafwer tiltagit. Warande ther ett sådant wedermåle til/ at the hafwa ther bygdt sig i thessa sehnare tider fyra Kyrkior/ när the förr aldrig någon hade/ och til sin allmenna Gudztienst helgat och inwigt. Hwarföre GUD ware ewinnerligen åhrad och lofwad/ Amen!

Nu är Probsten *Mag. Andreas Sandel*, efter 17. åhrs/ och hwad mehra är/ trogen tienst i *Wiccacow* Församling/ vppå min vnderdåniga föreskrifft/ af högstbeprislig Konung/ Konung

Carl

Carl then *XII.* hemkallad / och förſedd med Kongl. Fullmacht / förordnad at wara Kyrkioherde i Hedemora Församling / belägen i Dahlarna icke longt ifrå ſtora Kopparberget. Vti hans rum är / jemwel vppå mitt vnderdåniga förſlag / komen then vnge mannen / för Gudzfruchtan / lärdom och ſkickelighet allom wel bekant / *Dn. Samuel* Heſſelius *Dalecarlus*, förſedd med öpen Kongl. Fullmacht / gifwen *Lund* i Skåne åhr 1717. then 23. *Decembr.* at wara ther en ordentelig Lärare i *Penſylvanien* vti någon i the Swenſka Församlingar / ther hans tienſt behöfwes. Hwilken ther vppå är wigd til preſt med bönen och henders påleggning. Som ſkedde i Skara Domkyrkio 1718. then 27. *Apr.*

Samuel Heſſelius til America.

§. 85. Vti Mag. Lidmans Preſtabref ſtod thetta.

Vti hans (Sandels) rum är jemwel / vppå mitt vnderdåniga

ga förſlag/ kommen/ för Gudz-
fruchtan/ lärdom och ſtickelig-
het allom bekant/ *Mag. Jonas Lid-
man Weſtrogothus*, och förſedd
med hennes Majeſtets Drott-
ningens ULRICÆ ELEONORAS.
Sweriges/ Giöthes och Wen-
des Drottnings Fullmacht/ gif-
wen *Stockholm* then 2. *Maji* 1719/
at wara Kyrkioherde i *Wiccacow*
Församling i *Penſylvanien*. Hwil-
ken ther vppå är med bönen /
ſong och henders påleggning
wigd til preſt i Skara Domkyr-
kio åhr 1719. then 15. *Junii*. Jag
priſar alt jemnt vti en GUDz
ordz tienare / förvtan lärdom
och embetes gåfwor/ ett obe-
ſmittat leſwerne. Hwilket ſom
thet bör wara allom Chriſt-
nom högſt om hiertat/ så bör
thet wiſſerligen wara enom
HERRans tienarom. Såſom
preſta leſwerne/vtan lärdom/
giör mig ingen beqwämligan
preſt / så giör mig ock ingen
lärdom någon god preſt/ om

leſ-

„ lefwernet är ſlemt och förar-
„ geligit. Ty then ſtolta och
„ tiötzliga wisheten / ſom med
„ ſkendeliga laſter är beſmittad,
„ är ganſka ſkadelig / ja vti en
„ HERRans tienare högſtſka-
„ deligit förgift. Ty vtaf theſſ
„ ſmitto kommer mykit ondt i
„ Förſamlingen / och fräter mehr
„ och mehr omkring ſig / kan
„ ock ſwårare hemmas och bort-
„ tagas. Hwilket i alla orter är
nödigt at achta / ännu nödigare
på the orter / ther Hedningar bo.
Så at på ingen af wåra preſter /
ſom här och ther wiſtas / må
lempas / hwad Gud klagar. Tu
Rom. 2. lärer andra, och lärer tig icke
v. 21. ſielf. Tu berömer tig af la-
gen, och wahnhedrar GUD
med lagſens öfwerträdning. *
v. 22. Ty för edra ſkul warder Gudz
namn förſmådat ibland Hed-
nin-

* Miſand. delic. Ev. t. 4. p. 726. ſſ. & Delic. Paſſional. in Math. 1, p. 1159. ſſ.

ningarna.* Icke heller hwad Gudz folcks förste sade; thet är icke gott som j giören. Neh. 5: 9. Skulle j icke wandra i Gudz- Super fruchtan, för Hedningarnas 69. §. 8. försmädelse skul wåra fiendars? vtan at wi låter oss til skyldig efterfölgd wara sagdt / thet Christus predikade; j ären Matth. 5. jordenes salt / är thet så / at saltet v. 13. mister sina sålto / hwar med skal man tå salta? Til intet mehr är thet nyttigt / vtan at man kastar thet vt / at förtrampas af menniskiom.** J ären werldenes v. 14. lius. Icke kan then staden döljas / som ligger på ett berg. Icke tender man heller lius / och v. 15. setter vnder ena skeppo / vtan på liusastaken / at thet lyser allom

* Grot. Calov. Osiand. & Misand. l. c. ss.

** Joh. Schmid. Ordinat. Predigt Conc. 5. Otto Geistl. Salt Schatz p. 378. ss. Fess. regnum Christi Mystic. 2. p. 615 ss. Möller Biblia in Historiis t. 1. num. 511. seqq.

lom them / som i huſet äro. Så
v. 16. låter edart lius lysa för menniſkiom: at the må ſe edra goda
Sup. c. 8. gierningar; och priſa edar Fa-
§. 5. der ſom är i himmelen. Therfö-
v. 16. re / hwilken ſom vplöſar ett af theſſa minſta boden / och lärer ſä menniſkiomen / han ſkal kallas then minſte i himmelriket. Men hwilken ſom thet giör och lärer / han ſkal kallas ſtor i himmelriket. Se ock endteliga thet 7. Cap. ifrå then 15. verſen til ſlutet / och hwad Apoſtelen lärer; kiäre bröder / jag förmanar eder ſåſom fremmande och elenda. (I åren wißerliga fremmande och vtur edart land) at j förwaren eder för kiöttſens begärelſer / hwilka ſtrida emot ſiälena. Och förer ett gott vmgengelſe ibland Hedningarna. På thet the / ſom plägа förtala eder / ſåſom illgierningzmän / måga ſe edra goda gierningar och priſa Gud / när thet i dagzliuſet kommer; och ſå, ſom thenne Herr *Samuel Heſſelius*,

1 Pet. 2. v. 11.

Sup. c. 9. §. 8.

v. 12.

(Mag.

(Mag. Jonas Lidman) war mig wel bekant både til lårdom / goda embetes gåfwor / och Christelig wandel / ty hafwer jag / efter GUDz innerlig åkallan / kommit på the tanckar / at ordenteligen kalla / som sades / föreslå / och wija honom til prest. Önskande troligen / at GUD wille låta honom / och the andra thit senda Swenska prester få sins Helga Andas Nådegåfwor / at the förblifwa fast vti endan i then rena Evangeliska låron. Så at the ei allenast i then Swenska Församlingen skaffa myken frucht / vtan ock i the andra. Hwilket sker / når the lefwa med them fridsamliga och förtroliga / som Christnom anstår. Ja / jag önskar / at GUD måtte förlåna them en öpen dörr til Hedningarna / at ju några af them / medelst theras trogna tienst, och skickeliga vmgenge / måtte til then Christeliga trona omwende warda. Hwilken Nåd them wißeliga weder-

fars / om the af Gud / af hwilkom all god och fullkomlig gåfwa kommer / * vtan vppeholl
Jac. 1. v. 17. med trogna böner ther om fliteligen anholla: om the föra en helig och ostraffelig wandel; om the giöra sitt embete redeliga: om the sökia icke sitt / vtan åhörarenas bätsta. Och således: beholla ett obesmittat samwete för Gudi och menniskiom altid. **
App. 24. v. 16. Wentande i trone och hoppet Gudz nåd / och allskiöns ynnest och froma af Gudi och menniskiom / Amen.

Til theß större wißhet hafwer jag / i förmågo af embetet / som Gud och Öfwerheten mig an-

* Steng. Jud. Div. t. 1. c. 7. n. 3. c. 12. Meisn. Philos. Sobr. P. 2. Sect. 1. c. 2. qv. 3. Heur. de Legat. ad Jndos 11. p. 231. Calvini Jnstit. l. 1. c. 13. n. 8.

** Dieter. Jllustr. N. T. voce Θεὸς Lehmans Predig. Schatz. Cent. 5. P. 2. p. 265. seqq. Scriv. Thesaur. 3, 1, 50. & Gedenck Spruch. p. 450. & Herligkeit P. 1. p. 454. & Biblia parva. 2. p. 472. seqq.

anförtrodt hafwa / skrifwit mitt namn vnder / och med mitt wahnliga *sigill* bekrefftat. Som skedde på Brunsbo Biskops-gård wid Skara vti Wester-giöthland / på thet åhret efter Christi börd Ett tusende / siu-hundrade och nittonde och then första dag i *Augusti* månad.

Jesperus Swedberg.

Biskop i Skara, och öfwer the Swenska Församlingar i London England och America.

På Latin lydde thet så:

In Nomine Domini!

§. 86. Fuit inde ab origine mundi & Ecclesiæ admiranda Dei providentia in vera religione ubiq; locorum & Gentium propaganda. Ut vero, secundum œconomiam providentiæ Divinæ, Veteris illa Fœderis Ecclesia exigua terrarum parte definita fuit. Jllud tamen sepimentum virgultis ac spinis non adeo fuit obsitum, ut inaccessus plane ad Ecclesiam fuerit aditus. Eo vero dirupto, postq; tempora Act. 17. v. 30.

ἀγνοίας, omnibus ubiq; ad veram Ecclesiam faciliorẽ aditum patere voluit stupenda Numinis Divini providentia. Præter fortuita illa ad veræ Eccleſiæ communionem, cultusq; Divini consortium invitamenta, qvibus profecto DEus Opt. Max. se non ignotum esse & ἀμάρτυρον reliqvit, Illustrius multo providentiæ Divinæ documentum fuit, qvod præcones publicos per totum orbem miserit, qvi Evangelium JEsu Christi notum facerent, & pronam ad Cœlum viam monstrarent.

Cap. 14. v. 17.

Serius aliqvantulum tanti beneficii particeps factus est diu nobis incognitus orbis, America. Post enim varios exantlatos labores, mariumq; tentamina a *Christophero Columbo*, & *Americo Vesputio*, auspiciis Lusitanorum Regum, novus orbis nobis detectus est longissime ab hac nostra distans terra. Pri-

*Berneg. qvæst. 188. ad Tacitum. Rupertus in Valer. Max. l. 4. c. 6. Barlæus in Brasselia. p. 40, 41. Soran. Thesaur. voce *America*.

Primo Christianorum accessu in peregrinum orbem invecta fuit simul Numinis Christi & religionis Christianæ notitia, ut sanctissima cœlestis doctrina, seu fides sub alio pene cœlo & solo prædicaretur, & annunciaretur. Imo pura illa & sincera Evangelii doctrina intemerata servatur & prædicatur hodieq; etiam apud eos, qvi e Svecia & Gothia oriundi. Qvi tempore *Magni Gustavi Adolphi*, ætatis & memoriæ Regis glorioſiſſimi, ejusq; ſucceſſoris & filiæ, Reginæ *Chriſtinæ* in Penſylvania, tunc *Nova Svecia* dicta, longinqvi itineris ſedem fecere. Ex qvo tempore, licet numeroſa prole aucti ſint, & inter varias degant gentes, variis lingvis, religionibus, & moribus diſtinctas, tamen ſermonem patrium, patrios mores, animi candorem, probitatemq; ſervant & tuentur. In vero Dei cultu, & pietatis exercitio egregios qvotidie progreſſus facere indubitatis argumentis conſtat. Inprimis poſtq; glorioſiſſimæ memo-

riæ Svecorum, Gothorum Vandalorumq; Rege *Carolo XI*, piisomnibus charo, Eccleſiæ ipſius inſpectio & cura, ante annos triginta & qvod excurrit, fidei meæ concredita fuit. Ex qvo tempore data occaſione, neceſſitatibus Eccleſiæ me non defuiſſe, ipſos vocare teſtes audeo. Mea certo ſolicitudine non exiguus *Bibliorum Svecicorum, Pſalmorum, & aliorum librorum*, pietati & religioni inſerventium, Regia munificētia eo miſſus eſt numerus. Viri qvoq; juvenes doctrina & vitæ rectitudine inſignes mea itidem cura vocati & gratuito tanti itineris viatico ex Regia clementia impetrato, Eccleſiæ profuturi illuc ſunt ablegati. Qva ex re non exigua capit incrementa Svecorum illa in Penſylvania Eccleſia. Et magnam certo laudem increſcenti Eccleſiæ afferunt qvatuor nuper exſtructa templa, cum antea prorſus nullum habuerint, ſolemni cultus Divini exercitio dicata & conſecrata. Pro qvibus beneficiis Deo Opt. Max. ſint gratiæ æternæ! Jam

Jam vero plurimum reverendus Præpoſitus, Mag. *Andreas Sandel* poſt ſeptendecim, & qvod excurrit, annorum indefeſſam operam in Eccleſia Jnd. *Wiccacovienſi* commendatitiis ad Regiam Majeſtatem literis in patriam revocatus atqꝫ Regio diplomate Svecorum, Gothorum, Vandalorumqꝫ Regis auguſtiſſimi *Carol. XII* Eccleſiæ Hedemorenſis in Dalecarlia non ita procul a Magno Cuprimonte ſitæ, conſtitutus eſt Paſtor. In ejus locum vir juvenis Dn. *Samuel Heſſelius* Dalecarlus, mea itidem commendatione ſuffectus eſt. Qvi tam elegantioris doctrinæ laude, qvam vitæ innocentia, & pietate, bonorum omnium applauſum conſecutus eſt. Ratam hanc ipſi voluit Spartam idem auguſtiſſimus Rex diplomate & ſigillo Regio Londini Scanorum anno 1717. die 23. Decembr. ut ſit Paſtor Eccleſiæ cujusdem in Penſylvania Svecanæ, ubi ſacra officii ejus cura & adminiſtratio deſiderari poterit. Sacris

ordinibus rite eſt initiatus, precibus, hymnis, manuum impoſitione, aliiſq́ in Eccleſia noſtra uſitatis ceremoniis. Idq́ in templo Cathedrali Scarenſi anno 1718 die 27. Aprilis.

§. 87. In Magiſtri Lidmanni literis hæc extabant. In ejus locum vir juvenis Mag. *Jonas Lidman* W. Gothus mea itidem denominatione ſuffectus eſt. Qvi tam elegantioris doctrinæ laude, qvam vitæ innocentia & pietate bonorum omnium teſtimonium eſt conſecutus. Ratam hanc voluit Spartam auguſtiſſima Regina *ULRICA ELEONORA* Svecorum Gothorum, Vandalorumq́ Regina clementiſſima diplomate & ſigillo Regio Holmiæ an. 1719. die 2 Maji. ut ſit Paſtor Eccleſiæ Wiccacovienſis in Penſylvania, ſacris ordinibus rite eſt initiatus, precibus, hymnis, manuumq́ impoſitione aliiſq́ ceremoniis in Eccleſia noſtra uſitatis. Idq́ in templo Cathedral. Scarenſ. an. 1719. die 15. Julii. Soleo itidem

in

in Verbi Divini miniſtro, præter,, eruditionem & dona adminiſtran-,, tia, vitæ integritatem morumq;,, probitatem magniſacere & com-,, mendare. Qvæ ut homini Chri-,, ſtiano unicuiq; cordi eſſe debent,,, ita maxime V. D. miniſtro. Sicut,, vita ſine eruditione non facit mi-,, hi V. D. miniſtrum, ita nec eru-,, ditio ſola, niſi conſortio virtutum,, decora. Jactabunda illa & carnalis,, ſapientia pravis moribus fœda,,, eſt omnium perniciociſſima;,, imo in Domini miniſtro venenum,, nocentiſſimum. Etenim ex con-,, tagione illa magnum Eccleſiæ ma-,, lum metuendum, latius neſcio qvo,, modo per omnium vitam ſerpit:,, eidemq; difficilius multo obvia-,, tur. Qvod in omnibus locis probe obſervari oportet, in iis præcipue, ubi gentiles degunt. Ne ulli no-ſtrorum ſacerdotum accommoda-ri poterit, de qvo conqveritur Deus; qvi doces alios, teipſum non doces. Qvi in lege gloriaris, & per transgreſſionem legis Deum Rom. 2. v. 21.

ignominia afficis. Nomen Dei propter vos blasphematur inter gentes. Neq; illa, qvæ populi Dei princeps dictaverit: Non bonum
Neh. 5. v. 9. est verbum qvod vos facitis. Nonne in timore Dei noſtri ambulabitis potius, qvam ignominia gentium hoſtium noſtrorum? Potius ut obſeqvio excipiamus illa, qvæ Chriſtus dixerit, vos eſtis ſal terræ, qvod ſi ſal infatuatut, per qvod tunc ſalietur? Ad nihil valebit amplius, niſi ut projiciatur foras, & conculcetur ab hominibus.
Matth. 5. v. 13. Vos eſtis lux mundi. Non poteſt
v. 14. urbs, qvæ in monte poſita eſt, occulta eſſe, neq; accendunt candelam,
v. 15. & ponunt eam ſubter modium, ſed ſuper candelabrum: tum lucet
v. 16. omnibus, qvi in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant bona veſtra opera, & glorificent Patrem veſtrum, qvi in cœlo eſt. Qvicunq; ſolverit præ-
v. 19. ceptorum horum minimum, & docuerit ita homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qvi vero

ro faciet (attende, qvi vero faciet) & docebit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Confer omnino caput ſeptimum a verſu 15. ad finem capitis. Nec non qvæ Apoſtolus: Hortor vos, inqvit, dilecti, tanqvam advenas & peregrinos, (vos eſtis utiq; adveniæ & peregrini) ut abſtineatis carnalibus concupiſcentiis, qvæ militant adverſus animam. Ita ut converſationem veſtram inter gentes habeatis bonam. Ut qvi obtrectant vos qvaſi malefícos, ex bonis veſtris operibus, qvæ viderint, glorificent Deum in die viſitationis. *Et* qvia prædictus Dn. *Samuel Heſſelius* mihi qvoad doctrinam, & dona miniſtrantia miniſtro ſacro neceſſaria, & vitæ Chriſtianæ ſanctitatem, bene notus fuit, ideo, poſt devotas preces, illum ad ſacrum miniſterium vocare, & nominare, & ordinibus ſacris initiare haud dubitavi. *Ex* intimo corde vovens, impleat Deus illum, reliqvosq; e Svecia miſſos *Eccleſiarum* docto-

1 Pet. 2. v. 11.

v. 12.

doctores donis Spiritus Sancti, ut in doctrina *Evangelica* ad finem usq; permaneant: ut vitam conformem doctrinæ vivant: ut *Ec*cleſiæ non modo ſuæ, ſed & peregrinæ ſint emolumento. Qvod omnino fiet, ſi pacifice & candide, ceu Chriſtianos decet, cum ipſis vixerint. Imo precor; *dignetur Deus aperire ipſis januam ad converſionem gentilium*. Ut eorum ſaltem nonnullos doctrina Chriſtiana & morum ſincera integritate permoveant ad religion[illegible] noſtræ conſortium. Qva grat[illegible] Deus illos certiſſime dignabitur, ſi precibus rite & aſſidue invocetur. Ab illo enim omne bonum perfectum ſuperne deſcendit. Si converſatio fuerit pia & proba: ſi functio officii aſſidua: ſi qvæſiverint emolumentum auditorum, non ſuum unice commodum. *Et* ſic *conſcientia gaudeant pura coram Deo & hominibus ſemper*, exſpectantes in fide & ſpe gratiam & benedictionem multiplicem a Deo, & ab hominibus favorem. Am.! Hæc

1 Cor. 16. v. 9.

Jac. 1. v. 17.

Act. 24. v. 16.

in

in majorem certitudinem ex officio a Deo & Rege mihi demandato, manu propria ſcripſi, & nomine & ſigillo meo deſignavi. Brunsbogæ ſede *Epiſcopali* prope Scarasin Weſtrogothia, anno poſt natum Chriſtum milleſimo ſeptingenteſimo decimo nono, die prima Auguſti.

Jesperus Swedberg. D.
Epiſcopus Scarenſis & Eccleſiarum Svecarum Londini Anglorum & in America.

Så ſkref jag för [illegible]m til Societeten i London [illegible]ngland.

§. 86. Salutem in Domino JEſu Chriſto! vobis reverendiſſimi, nobiliſſimi, & excellentiſſimi Domini, qvi ſacram conſtituitis Societatem pro indefeſſa cura propagandi nomen, una cum doctrina Chriſtiana etiam in orbem a Chriſtiano longe diſſitum, hisce notum officioſe facio, hos viros juvenes, præſentium exhibitores diplomate munitos Regio a Svecia & Gothia miſſos eſſe ad Eccleſias Svecanas,

Bref till Societeten i London.

nas, qvæ in Penſylvania colliguntur, miniſterio ſacro ibi functuros. Inſignem qvoq; librorum ſacrorum lingva vernacula editorum copiam, in uſum Eccleſiarum ſecum ferunt. Proinde novi Societatem ſacram in id ſummo & laudabili ſtudio incumbere, ut religio Chriſtiana & ibi propagetur, conſervetur, & augeatur. Idcirco eo vos confidentius compello, & perofficioſe rogo, velitis, pro ſolito & nobis qvoq; comperto favore hos emiſſos Verbi Divini mini[illegible]os paterne amplecti! & pium hoc opus promovere. Qvod ut Deo acceptum, & ſacræ Regiæ Sveciæ Reginæ pergratum futurum: ita viciſſim exſpectabitis a DEO Opt. Max. benedictionem multiplicem, a Regina piiſſima gratiarum actionem, a nobis & Eccleſiis in Penſylvania preces ad Deum devotas, officia debita, & obedientiam promptam. Cui Deo ſacram Societatem, meq; Veſtro ulteriori favori impenſe commendo, futurus, dum vixero,

ſacra

ſacra & illuſtris Societas, Veſtris Nominibus ad officia qvævis paratiſſimus, Scaris die 5. Aug. anno 1719.

Jesperus Swedberg.
Epiſc. Scarenſis.

§. 89. GUDi ware ewinnerligen åhra / lof och pris! Som hafwer ſå nådigt welſignat min omſorg för the wåra ther i America. Them jag / på Konglig befalning / hafwer nu öfwer trettijo åhr vtſett wackra preſter / förmått höga Öfwerheten at förähra them [illegible]; ſtor myckenhet hafwer ock ja[illegible] oroſat för Gud! ſkenckt them af mina Böker wel för tuſende Dal. / och ſkal ännu thit ſkenckia. När jag begynte med them / hade the ingen Kyrkio, ingen preſt / ingen bok. Vtan ther ſatt en gammal gubbe / och las vti en vtſliten bok för them om S[illegible]bbathen. Nu hafwa the fyra Kyrc[illegible], fyra preſter, och en ſtor ymn[illegible]ghet på böker. Thet jag alt hafwer vtförligen berettat i breſwet til preſterna ther i Penſylvanien, ſram för min lilla

Hwad Gud genom mig ther vtrettat hafwer.

Care-

Cateches: thet jag hafwer giordt för efterkommendernas skul. Gud upwecke någon alfwarsam Biskop/som drager omsorg för them / efter mig. Amen!

§. 90. Jag slutar med then högstberömde Christian Scrivers ord i hans Gottholds Zufellige Andacht och enden på boken.

Laß / mein Gott und Vater! diese schrifft dich loben / oder viel mehr eine weisung sein / wie gern ich dich loben / dein lob ausbreiten / und deine güte aller welt bekant machen wolte! Und das nicht allein weil ich lebe / sondern auch nach meinnen tode. Ist aber etwas / mein Gott / das ich nicht in so heiliger andacht beherziget / mitt solcher demütigen furcht beschreiben / und mit so innerlicher liebe andern [illegible] getheilet habe / als es dem Glorwürdigste Majestet / und meine schuldigste pflicht erfordert / so verzeihe mir es gnädiglich. Und

gedenc-

gedencke / daß auch die Heiligste gedancken von sündlichen Hertzen erwogen ; die worte von einer menschlichen Zungen ausgesprochen, und die Feder von einer unreinen hand geführet werden. Ich bin aber und bleibe dein Knecht / biß an mein Ende.

Thet är : Låt min GUD och Fader thenna skrifft tig lofwa / eller fast mer ett betygande wara / huru gerna jag tig lofwa / titt lof vtbreda / och tin godhet i hela werlden bekant giöra wille / och thet icke allenast, medan jag lefwer, vtan ock efter min död ! At jag ei med så helig andacht behiertigat / med så ödmiuk frucht skrifwit / och med så innerlig lek androm meddehlt hafwer / som titt Glorwyrdigsta Majestet / och min skyldiga plicht fordrat. Så förlåt mig thet nådeligen. Och

tenck / at ock the heligſte tanckar af ſyndig hierta betrachtad, och orden af ene menniſkio tungo vttalade, och pennan af en oren hand förder är. Men jag är och förbliſwer / min Gud / tin tienare in til min Ända.

Ad Reverendiſſimum in CHRISTO PATREM, Doct. JESPERUM SWEDBERGIUM, Americæ Illuminatæ Elegia Gratulatoria.

ABdita qvæ qvondam Veſputius arte recluſit
Littora, teſſerunt, portio grata, mihi.
Littora Cimmeriis, & inhoſpita teſqva ſub umbris,
En mihi nunc rutilas expoſuere Pharos.
Scilicet, in denſis gemui qvæ cœca tenebris,
Infelix ſtygio defatigata jugo,
Stridula, nocturnis avia vexata, columba,
Aura nunc cœli libera fruor:
Namqve meos caſus tenero miſeratus amore,
Diſperſas humeris Paſtor adaptat oves:
Et Vindex cœleſtis adeſt, qvi fida Miniſtro
Juſſa dedit, clades reſtituitqve meas:

Sus-

Suscipe, SWEDBERGI, dixit, tutamen ovilis,
Qvod maris occidui littora sæva colit.
Moxqve patrocinii defungens munere SWEDBERG,
Crudeli spolium sospes ab hoste tulit:
Atqve vices reputans duras, sortemq; malignam,
Ferre mihi pietas non grave duxit opem.
Thesauros verbi spatiosa per æqvora mittens,
Ut liqvido vitæ semina fonte bibam:
Præcones lectos, castæ probitatis alumnos,
Qveisqve juventutis provida cura subest:
Dulce Catechismi nectar, peramœna salutis
Pabula, & ambrosiis pocula mixta dedit.
Æqvoris infesti summus moderator & Auspex,
Detulit ad portus vela secunda meos.
Neptuni rabies, tremendaqve fulmina Phorci,
Fluctibus ablorsum nil tenuere sibi:
Si qva sub indomitum furtim rapuere barathrum,
Protinus ad littus naufraga vexit aqva.
Vive diu, SWEDBERG, meritis & honoribus aucte,
Laudibus ut Celebres, Inclute, vincis avos:
Pervigil insomnes cœlestis clepsydra noctes
Computet, & stabiles larga refundat opes!

r. Wilskman.

I. Register.
På
Skrifftennes Språk,
Förtlarade.

Cap. v.	Pag.
Nehem. 5 : 9.	143
Esther. 1 : 8.	16
Sirac. 3 : 20, 21.	95
Matth. 5 : 13.	143
12 : 42.	17
18 : 14.	122
19 : 14.	122
25 : 21.	66
Act. 17 : 30.	136
24 : 16.	146
Rom. 2 : 22.	142
v. 24.	19

Cap. v.	Pag.
1 Cor. 4 : 7.	94
13 : 4.	112
15 : 10.	90
2 Cor. 1 : 12.	89
[illegible] : 5. seq.	92
4 : 7.	94
11 : 28.	89
Phil. 2 : 21.	115
1 Tim. 6 : 6.	110
[illegible]t. 2 : 11. ſ.	144
3 : 15.	90
Jac. 1 : 17.	146

II. Register.
På
Innehollet.

A.

AHasveri befalning at dricka i gott lag. Pag. 16. America vpteckt. 5. 137. 149. Fick Evangelium. 5. 137. 148. seq. Hedningarnas lefwerne ther. 13. seq. Se Hedning. Regeringen ther 48. seq. Städer. 49. Skep. 49. Frucht. 50. Willdiur. 52. Fisk. 53. Huru jag kom til, at leggia mig vt för the wåra ther i America. 20. seq. Hwad GUD genom mig ther vtrettat hafwer 159. 160. Hwar af jag mykit styrckes och vpmuntras. 34. [illegible]re Prester ther få Magister-Titel: och slippa [illegible]dera i Prestamöten. 36. Hedningarna lära [illegible]a af the Christna. 18. seq. Ty omwendas the ock icke. 19. seq. Ens Hednings merckeliga tal ther om til en Christen. 19. 20. Mag. Andr. Hesselii berettel[illegible] om America. 40. The Swenskas ankomst thit. 137.

Auctor. Min Dedication til Öfwerheten. 2. seq. Hwi jag ther om skrif[illegible]er, och thet som til mitt beröm lender. 89. seq. [illegible] antagen i Societeten i London England til [illegible]embrum. 129. Tacksäijelse bref therföre til [illegible]. 130. seq. Hwilket är mig en hugnat och vp[illegible]ntring. 133. Biskopens i London England bref til mig. 128.

Auren sendes til America. 23. 24. Blef ther en Sabbatarius, 24.

B.

Beröma må man ock sig sielf. 89. seq.
Bibelen få the i America. 60. Vnder med honom. 33.
Bistol, en stad i America. 49.
Biórck, Mag. Eric sendes til America. 23. Beskrifwer America, och the wåras ankomst thit, och tilståndet ther. 8. seq. Predikar i Skara, och berettar om lefwernet i Marstrand. 96. 97. Får Fahlu pastorat. 96. Thes beröm. 82. 83. &c.

C.

Konung Carl then XI. thes omsorg för the wära i America. 20. seq.
Konung Carl then XII. 86. &c.
Cateches, min få the i America. 106. &c.
Christina, en Swensk Förs[illegible]ng i America. 71. 80. 100.
Chester, en stad i America. 49.

D.

En faselig hendelse af Diefwulen med en Skeps-Capitaine. [illegible]. seq.

E.

Engelska Kyrkions och thens Lutherskas inbyrdes förtrolighet. 9. seq. [illegible] seq. Hwar til jag altid styrckt hafwer. 12.

Falck, Gabriel en [illegible] sendes til America. 59.
Konung FRIEDRICH [illegible] mitt bref til Hans Majestet om åtskilligt, och swar ther på. 123. seq. At Americanerna motte få Jubel Fest-penningen then the ock fingo. 127.

Girug

G.

Girughet. Hedning förbrår the Christna för theras girughet. 20.

H.

Hamburgarna: the första Christnas ther testamente til Hedningarnas omwendelse. 21. seq.
Hedningarnas lefwerne i America. 13. seq. Spis. 53. Hybel. 54. Hielpesamme emot the fattiga. 17. Hurn the kriga. 55. Grymme emot sina fångar. 57. Gifftermähl. 58. Begrafning. 58. Theras omwendelse. 56. 57. &c.
Hernbohm, okallad prest i America. 120.
Hesselius, Mag. And. Prest i America. 84. Mitt bref til honom. 111. Thes berettelse om America. 40. seq. Sam. Hesselius Prest i America. 134. 140. Thes Prestabref 135. seq.

Jubel Fest-penningen på wåre Prester i Amer. 37.

L.

Lenakokin, folck i America. 55.
Lidenius Abraham, Prest i America. 84. Mitt bref til honom. 107. seq.
Lidman Jonas, Prest i America. 134. Thes Prestabref. 135. seq.

Magis ett slags spis i America. 13.
Minchos, Hedningar i America, äro them Swenskom mykit trogne. 56.

N.

Newcastel, en stad i America. 49.
Norborgs berettelse om mitt bref til Amer. 28. 29.

Pensyl-

P.

Penſylvanien. En Swenſk Förſamling ther. Mitt bref til henne. 103. ſeq. Se *America*.
Philadelphia, en ſtor ſtad i America. 49.

R.

Rudman Mag. ſendes til Penſylvanien. 23.
Rum en ſlags dryck i Penſylvanien. 50. &c.

S.

Sandel And. Preſt i America, bliſwer Probſt ther 118. Mitt bref til honom. 116. ſeq. Fick Hedemora. 134.
Sider en dryck i America. 51.
Societeten i London England. 129. Mitt tackſäijelſe bref. 130. Thes tackſäijelſe bref til wär Konung för thes omſorg för them i America. 24. ſeq. Mitt bref til Societeten. 157.
Scriver berömes och anförd[illegible]. ſeq.

T.

Taſſena en Hedniſk ſtad i America. 55.
Tham. Seb. Thams bekoſtnad på Bibelens tryckiande här i Skara. 60.
Tolſtadius en kallad Preſt wi America. 84.
Tranberg Petrus Preſt i America. 39. 61. ſeq.

D.

Drottning ULRICA [illegible]ONORAS bref til the wåra i America. 2[illegible]

W.
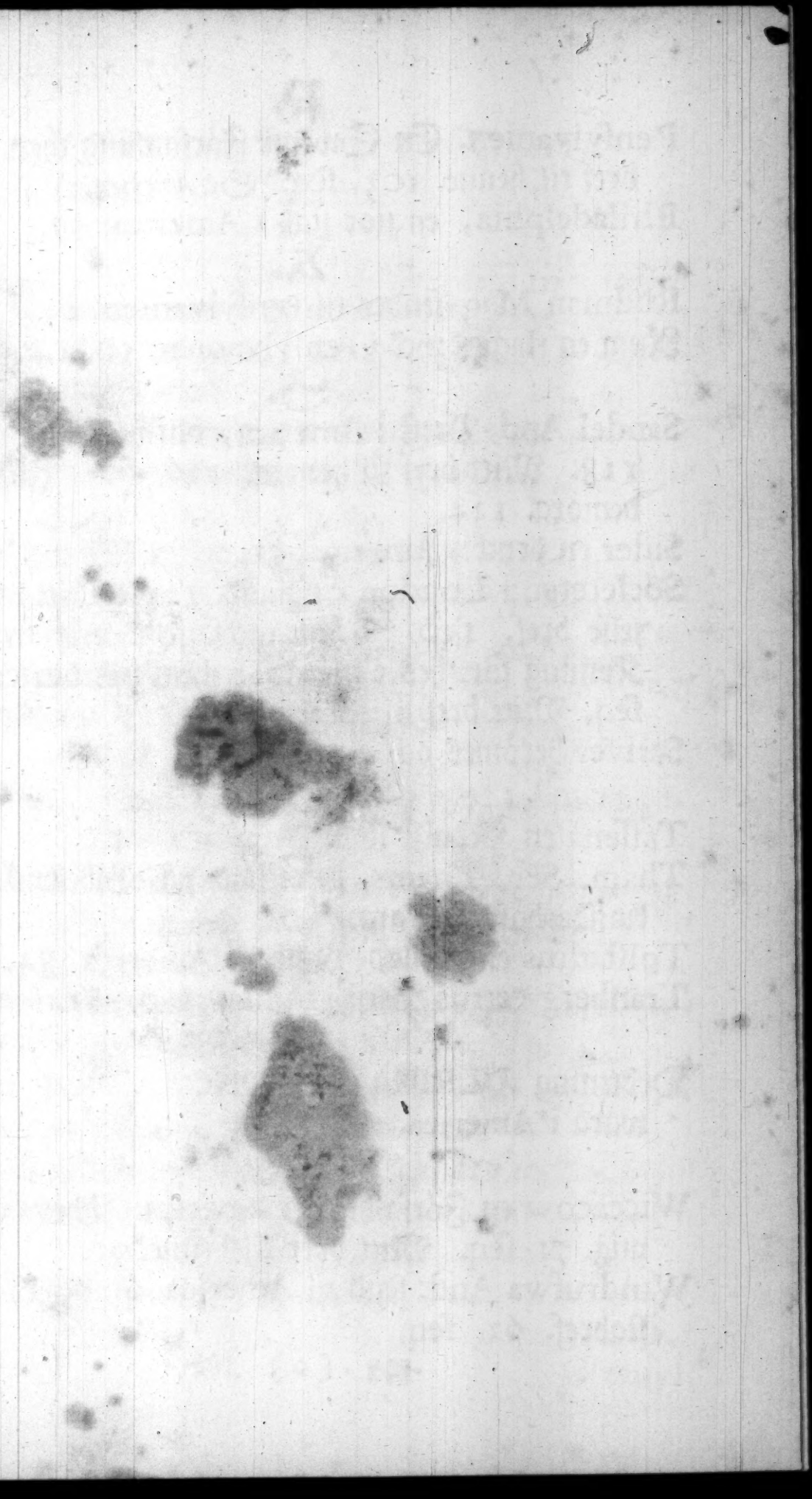
Wiccacow en Förſam[illegible]g i America. Thes bref til mig. 71. ſeq. Mitt bref til henne. 97.
Windrufwa And. ſend til America. 61. Thes Preſtabref. 62. ſeq.